

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

CAMİHÖYÜK HELENİSTİK – ROMA DÖNEMİ NEKROPOLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Fırat YALÇINER**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Okşan BAŞOĞLU**

ANKARA – 2013

ONAY

Fırat YALÇINER tarafından hazırlanan “Camihöyük Helenistik-Roma Dönemi Nekropolü” başlıklı bu çalışma, 25.07.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Arkeoloji Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İlhami DURMUŞ (Başkan)

Doç. Dr. Okşan BAŞOĞLU

Yrd. Doç Dr. Ayşe Fatma EROL

ÖZET

YALÇINER, Fırat. Camihöyük Helenistik-Roma Dönemi Nekropolü, Yüksek Lisans, Ankara, 2013.

Nekropoller antik kentlerin ve höyüklerin yapısında, kentlerin sosyal yapısının anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı Camihöyük Helenistik-Roma Nekropolü çalışmalarında ortaya çıkarılan mezar yapılarının değerlendirilmesi ve tüm yönleriyle incelenmesi, höyük üzerine kapsamlı bilgilerin ortaya çıkarılması açısından önemlidir.

Çalışmanın birinci bölümünde Camihöyük Helenistik-Roma Nekropolü'nün coğrafi konumu, tarihsel çerçevesi ve yerleşim kalıntıları tanımlanmaktadır. Böylece höyük ile ilgili genel bir bilginin verilmesi sağlanmıştır.

İkinci bölümde, Camihöyük Helenistik-Roma Nekropolü ve bu nekropol üzerinde yer alan mezar tipleri anlatılmaktadır. Mezar tipleri: Taş sanduka mezarlar, basit toprak mezarlar, kerpiç sanduka mezarlar, çömlek mezarlar ve pişmiş toprak lahit olmak üzere 5 tip mezar yapısı görülmektedir. Değerlendirilen tüm mezar yapıları bir tipolojik sınıflandırma içinde bütün yönleriyle tanımlanmıştır.

Üçüncü bölümde ise, ikinci bölümde gerçekleştirilmiş olan çalışmalar ve bu çalışma ile elde edilen çizimler, fotoğraflar ve tanımlamalar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Camihöyük, Helenistik-Roma, nekropol, taş sanduka mezarlar, basit toprak mezarlar, kerpiç sanduka mezarlar, çömlek mezarlar ve pişmiş toprak lahit.

SUMMARY

YALÇINER, Fırat. Camihöyük Hellenistic-Roman Period Necropolis, Master's Degree, Ankara, 2013.

Necropolis' have crucial importance to realize the structure of the ancient sites. Therefore the evaluation of Camihöyük Hellenistic-Roman graves are significant in terms of comprehensive investigations.

In the first section of this study, the geographical location, historical frame and settlement ruins are defined in order to get a general information about Camihöyük

In the second section, Camihöyük Hellenistic and Roman Necropol and its' grave types are evaluated. Grave types can be classified as stone cist graves, simple earth graves, mudbrick cist graves, pit graves and terracota sarcophagus. Whole evaluated graves are classified in terms of typology.

In the third section, excavations, drawings and photos are evaluated in detail.

Key Words: Camihöyük, Hellenistic-Roman, Necropolis, stone cist graves, simple earth graves, mudbrick cist graves, pit graves, terracota sarcophagus

ÖNSÖZ

Eskiçağlardan günümüze kadar ölüm ve ölümden sonraki hayat insanoğlunun her zaman merak ettiği konuların başında gelmiştir. Eskiçağ toplumlarının ölümden sonraki hayat hakkındaki düşünceleri, ölene kadar geçirdikleri hayatlarından çok da farklı değildir. Bu yüzden mezarlıklarını düzgün bir şekilde planlamış ve çoğu zaman yaşadıkları şehirlerde olduğu gibi anıtsal yapılarla donatmışlardır. Mezarlar, onlara göre, ölümlerin yaşam sonrası varlığını sonsuza kadar devam ettirdiği evleridir. Bu yüzden uzaktan bakıldığı zaman yaşayan birer şehir gibidir nekropoller. Tüm bu düşünce ve inanış sebebiyle antik nekropoller geçmişten günümüze, sosyal yaşamdan dini inançlara; ekonomiden kullandıkları günlük eşyalara kadar birçok konuda bilgi sahibi olmamızı sağlar.

Camihöyük Helenistik–Roma Nekropolü adlı bu çalışmada ortaya çıkarılan mezarların mimarisi, ölü gömme adetleri ve mezar hediyeleri incelenerek Anadolu’da bulunan diğer Helenistik–Roma nekropollerini ile aralarındaki ilişkiler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmamda bana her konuda yardımcı olan tez danışmanım Doç. Dr. Okşan BAŞOĞLU başta olmak üzere, çalışmamda yer alan çizimlerde yardımları için Yunus EKİM ve Ezgi AKGÖL’ e yabancı kaynakları çevirmemde yardımlarını esirgemeyen Zekiye KÖMÜR ve Eyüp SATIL’ a, maddi ve manevi her türlü desteği veren aileme teşekkürü bir borç bilir saygılarımı sunarım.

Fırat YALÇINER
ANKARA 2013

ÖZET.....	i
SUMMARY.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
HARİTALAR VE RESİMLER LİSTESİ.....	vi
LEVHA LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	ix
 GİRİŞ.....	 1
 I. BÖLÜM: HELENİSTİK VE ROMA DÖNEMLERİNDE KAPPADOKİA....	 2
 II. BÖLÜM: COĞRAFİ KONUM, TOPOGRAFYA, KAZI TARİHÇESİ VE	
KAZI ÇALIŞMALARI.....	6
II.I. Coğrafi Konum.....	6
II.II. Topografik Durum.....	8
II.III. Araştırma ve Kazı Tarihçesi.....	9
II.IV. Höyük Alanı Kazı Çalışmaları.....	10
II.V. Kuzey Teras Alanı Kazı Çalışmaları.....	13
II.VI. Nekropol Alanı Kazı Çalışmaları.....	14
 III. BÖLÜM: MEZAR MİMARİSİ VE ÖLÜ GÖMME ADETLERİ.....	 15
III.I. Mezar Mimarisi.....	15
III.I.I. Taş Sanduka Mezarlar.....	15
III.I.II. Kerpiç Sanduka Mezarlar.....	20
III.I.III. Çömlek Mezarlar.....	21
III.I.IV. Basit Toprak Mezarlar.....	23
III.I.V. Kireç Taşı Mezarlar.....	25
III.I.VI. Pişmiş Toprak Lahit Mezar.....	26
III.II. Ölü Gömme Adetleri.....	27
III.II.I. Mezarlık Anlayışı.....	27

III.II.II. G6m6 Biiiml6ri.....	28
IV. B6L6M: MEZAR BULUNTULARI.....	30
IV.I. P.t. Kaplar.....	30
IV.I.I. Unguentariumlar.....	30
IV.I.II. Bardak ve 6mlekler.....	32
IV.II. Sikkeler.....	33
IV.III. Kemik Objeler.....	34
V. SONUÇ.....	35
VI. KAYNAKÇA.....	38
VII.KATALOG.....	47
VIII. MEZAR VE BULUNTU TABLOSU.....	64
IX. EKLER	
IX.I. Haritalar	
IX.II. Resimler	
IX.III. Levhalar	

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1 : 1 : 25.000' lik haritada Camihöyük ve yakın çevresi

Harita 2 : Camihöyük ve yakın çevresinin uydu fotoğrafı görüntüsü

Harita 3 : Camihöyük topografik planı ve kazı karelajı

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1 : Camihöyük topografik planı ve kazı alanları

Resim 2 : Helenistik – Roma Dönemi yapısı

Resim 3 : Teras dolgusu içerisindeki Demir Çağı seramiği

Resim 4 : Kuzey Yamacı Merdivenleri

Resim 5 : Gümüş Sikke, Kapadokia Kralı X. Ariarathes (M.Ö. 42-36)

Resim 6 : Pişmiş Toprak Maske, Mitra Maskesi

Resim 7 : Doğu eteğinden höyüğün tepe noktasına ulaşan tünel yapısı

Resim 8 : Tünelin BP-36 açması içerisinde kalan üst kapak taşları

Resim 9 : Basamaklı Tünel Yapısı

Resim 10 : Basamaklı Tünel Yapısı

Resim 11 : Su Havuzu içerisindeki şist tabakası

Resim 12 : Cami yapısının güneybatısında yer alan yapı grubu

Resim 13 : Kuzey Teras Alanı açmaları

Resim 14 : Kuzey Teras Alanı açmaları

Resim 15 : AZ-15 açmasındaki yapı kalıntıları

Resim 16 : AZ-15 açmasındaki yapı kalıntıları

Resim 17 : Mezarlık Alanı Genel Görünüm

Resim 18 : Nekropol Alanı AI – 15 Açması

Resim 19 : Nekropol Alanı AF – 16 Açması

Resim 20 : Godion Basamaklı Toprak Mezar

LEVHALAR LİSTESİ

Levha 1: M - 1 Mezarı

Levha 2: M - 2 Mezarı

Levha 3: M - 4 Mezarı

Levha 4: M - 6 Mezarı

Levha 5: M - 8 Mezarı

Levha 6: M - 10 Mezarı

Levha 7: M - 11 Mezarı

Levha 8: M - 13 Mezarı

Levha 9: M - 14 Mezarı

9a. P.t. Unguentarium

9b. P.t. Bardak

9c. Bronz Sikke

Levha 10: M - 17 Mezarı

Levha 11: M - 21 Mezarı

11a. P.t. Unguentarium

11b. Bronz Sikke

11c. Kemik İğne

Levha 12: M - 26 Mezarı

Levha 13: M - 27 Mezarı

13a. P.t. Unguentarium

Levha 14: M - 35 Mezarı

14a. P.t. Testi

14b. Bronz Sikke

14c. Kemik İğne

Levha 15: M - 3 Mezarı

15a. P.t. Unguentarium

Levha 16: M - 9 Mezarı

16a. P.t. Çömlek

16b. Bronz Sikke

Levha 17: M - 24 Mezarı

Levha 18: M - 34 Mezarı

18a. P.t. Unguentarium

18b. Minyatür Çömlek

Levha 19: M - 16 Mezarı

Levha 20: M - 25 Mezarı

Levha 21: M - 30 Mezarı

Levha 22: M - 31 Mezarı

Levha 23: M - 5 Mezarı

Levha 24: M - 7 Mezarı

Levha 25: M - 15 Mezarı

Levha 26: M - 20 Mezarı

Levha 27: M - 23 Mezarı

Levha 28: M - 33 Mezarı

Levha 29: M - 19 Mezarı

Levha 30: M - 22 Mezarı

30a. P.t. Unguentarium

30b. Bronz Sikke

30c. Kemik Boncuk

Levha 31: M - 32 Mezarı

Levha 32: M - 18 Mezarı

KISALTMALAR

P.t. : Pişmiş toprak

A.ç. : Ağız çapı

S. : Sayfa

M.Ö. : Milattan Önce

M.S. : Milattan Sonra

Uz. : Uzunluk

Gen. : Genişlik

Der. : Derinlik

GİRİŞ

2009-2010 yıllarında Bayramhacılı HES barajı rezervuar alanı içerisinde kalacak olan Camihöyük'te bir kazı çalışması başlatılmıştır. Nevşehir Müze Müdürlüğü başkanlığında ve Gazi Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. S. Yücel ŞENYURT'un bilimsel sorumluluğunda yürütülen bu çalışmalar, alandaki tarihî dokunun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Camihöyük'te sistemli bir şekilde kurtarma kazısı olarak yapılan çalışmalar sırasında ortaya çıkarılan Helenistik-Roma Nekropolü bu tezin konusunu oluşturmaktadır.

Nekropol alanında yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkarılan mezarların mimarisi ve bu mezarlardan ele geçen buluntular, bu nekropol alanının, M.Ö. 2. yüzyıl ile M.S. 4. yüzyıl arasında kullanıldığını göstermektedir.

İnsanların öleni anmak ve ona ulaşabilecekleri bir yer yapma düşüncesinden ortaya çıkan mezar kavramı, zaman geçtikçe çeşitli kültür ve dönemlere göre farklılıklar göstermektedir. Bu mezarlar, toplumların sosyal ve kültürel yapılarını, ölüm ve sonrasındaki hayat için düşünce ve inanışlarını inceleyip, anlamamıza yardımcı olurlar.

Bu tezdeki asıl amacımız bir nekropol alanı çalışılırken mezar buluntularının, mezarın mimarisinin ve mezarın asıl sahibi olan iskeletlerin bir arada bir bütün olarak ele alınmasını sağlamaktır. Aynı zamanda Camihöyük'te ortaya çıkarılan Helenistik–Roma Nekropolü'nden başka farklı bölgelerde ortaya çıkarılan yine Helenistik–Roma Dönemi'ne tarihlenen diğer nekropol alanlarıyla karşılaştırarak birbirleri arasındaki ilişkiyi anlamamızı sağlamaktır.

I. BÖLÜM: HELENİSTİK VE ROMA DÖNEMLERİNDE KAPPADOKİA

M.Ö. 1200'lerde Deniz Kavimleri Göçü ile yıkılan Hitit Devleti'nden sonra, Orta ve Güneydoğu Anadolu'da Geç Hitit Krallıkları ortaya çıkmıştır. Frigler, ilk defa M.Ö. 750'den sonra Anadolu'nun orta ve batısında bir devlet olarak etkin bir güç olmuşlardır, Midas döneminde ise (M.Ö. 725-696/675) bütün Orta Anadolu ile Güneydoğu Anadolu'yu egemenlikleri altına alıp güçlü bir krallık kurmuşlardır. Anadolu'da sonraki yıllarda Med (M.Ö. 585), daha sonra da Pers (M.Ö. 350) hakimiyeti görülmüştür.¹

Anadolu'daki Pers baskıları, M.Ö. 334 yılında Makedonya Kralı Büyük İskender'in Çanakkale Boğazı'nı geçerek Troia yakınlarındaki Granikos Çayı vadisinde Pers ordularını yenmesi ve Anadolu'yu İran politik hakimiyetinden kurtarmasıyla son bulmuştur.²

M.Ö. 13 Haziran 323'te İskender'in Babil'de ölümünden sonra, M.Ö. 321 yılında yapılan generaller arasındaki anlaşma ile imparatorluk paylaşılmış ve Anadolu'nun yönetimi, doğu ordularının komutanı olan Antigonos Monophtalmos'a geçmiştir. Bu paylaşma sonucunda Kappadokia İskender'in sekreteri Eumenes'e verilmiştir.³

Strabon döneminde bağımsız olan Kappadokia Krallığı on bölgeyi kapsamaktaydı. Strabon, Kappadokialıların eski bir kabile olarak kabul edildiğini ve yüzölçümü olarak Kataonia'nın Kappadokia'nın onda biri kadar olduğunu söyler. Strabon, Kataonialıları Kappadokialılardan ayrı kabul ettiklerini ancak kendi zamanında Kataonialılar ile Kappadokialılar kıyaslandığında dil ve âdetler bakımından farklı olmadıklarını da belirtir.⁴

¹ Akurgal 1995: 191.

² Ünal – Girginer 2007: 214-215.

³ Aslan 2000: 31-32.

⁴ Strabon 1987: 1-2.

Kappadokia Kralları listesi, ilk olarak Kappadokia'nın bağımsız olduğunu ileri süren III. Ariarathes'le, (M.Ö. 255/251-220) başlar. Daha sonra sırasıyla IV. Ariarathes Eusebes (M.Ö. 220-162), V. Ariarathes Eusebes Philopator (M.Ö. 163–130), VI. Ariarathes Epiphanes Philopator (M.Ö. 129–111), VII. Ariarathes Philometor (M.Ö. 111-100), Ariarathes Eusebes Philopator (M.Ö. 100-88) gelmektedir.⁵

Pontos Kralı VI. Mithridates M.Ö. 103 yılında, Galatya'yı işgal etmiş, M.Ö. 99 yılında Kappadokia bölgesini de ele geçirerek, oğullarından biri olan IX. Ariarathes Eusebes Philopator'u Kappadokia Kralı yapmıştır. Bu da Kappadokia Krallığı'nın M.Ö. 100-63 yılları arasında Mithridates tarafından yönetildiğini göstermektedir.⁶

M.Ö. 27'de Augustus, Roma'da imparatorluk dönemini başlatmıştır. Bu tarihten iki yıl sonra vasal kral Amyntas'ın bir suikastte öldürülmesi sonrasında topraklarının Kilikya ve Pamphylia dışındaki bölgeleri birleştirilerek Galatia Eyaleti (Provincia Galatia) oluşturulmuştur. M.Ö. 30 yılında Antonius tarafından Kleopatra'ya verilen Dağlık Kilikya ise Kappadokia Kralı Arkhelaos Filopatris'e verilmiştir.

M.Ö. 20 yılında Küçük Asya'ya gelen Augustus, Küçük Ermenistan'ın bir kısmını Kappadokia Kralı Arkhelaos'un topraklarına katmıştır.⁷ Bu sırada Pontos Kralı Polemon'un ölümü üzerine eşi Pythodoris, Kappadokia Kralı Arkhelaos ile evlenir. Bu evliliğin ardından Kappadokia, Pontos, Kommagene vasal krallıkları ve Roma eyaletleriyle birlikte Fırat Nehri'nin güneydoğusundaki Partlar arasında tampon bölge olmuştur. Kappadokia Krallığı eyalet yapılmayıp uzunca bir süre vasal krallık olarak egemenlik sürmüştür. Bu durum iki sebebe bağlanır; bunlardan birincisi Roma'nın bu bölgeyi eyaleti gibi kabul edip, herhangi bir tehdit oluşturmaması sebebiyle

⁵ Arslan 2000: 307.

⁶ Arslan 2000: 134.

⁷ Özsaıt 1982: 381-382.

krallık olarak yaşamasına müdahale etmemesidir. İkincisi ise ekonomik ve stratejik açıdan fazla önemli bulmamış olma ihtimalidir.⁸ Bu idare biçimi Augustus'un ölümüne kadar devam etmiş, Augustus'un M.S. 14 yılında ölmesiyle başa geçen Tiberius (M.S. 14-37) zamanında Kappadokia Roma eyaleti olmuştur. Kappadokia Kralı Arkhelaos'u, Tiberius Roma'ya çağırılmış ancak onun burada ölümünün ardından, Kappadokia Roma eyaleti olarak düzenlenmiş ve buraya vali olarak Germanicus atanmıştır. Germanicus, halkın ödediği vergi miktarını azaltmış ve eyaleti yeniden düzenlemiştir.⁹

Vespasianus (M.S. 69-79) döneminde Kappadokia, Galatia Eyaleti'yle birleştirilmiştir. Böylece Kapadokya Eyaleti'nin sınırları, kuzeyde orta ve doğu Karadeniz'in kıyı kesiminin yanında güneyde Fırat Nehri sınır olacak şekilde Suriye Eyaleti sınırına kadar dayanmıştır.¹⁰ Eyaletin doğu sınırını oluşturan Fırat Nehri boyunca, biri Malatya'da (Melitine) diğeri Satala'da (Sadak) olmak üzere iki lejyon karargâhı kurulmuştur. Galatia ve Kappadokia eyaletlerinin Valisi Domitius Corbulo, kendi eyalet sınırları içinden, Partlar'a karşı savaşmak üzere bu lejyonlara asker toplamıştır.¹¹ Ancak çok geniş bir yerleşim alanına sahip bu eyalette baş gösteren yönetim zorluklarının sonucunda Galatia ve Kappadokia, Traianus (M.S. 98-117) zamanında tekrar iki ayrı eyalet hâline getirilmiştir.¹² Asker imparatorlar döneminde bozulan yönetim sebebiyle M.S. 260'ta Sasaniler, Sahpur'un önderliğinde Suriye, Kilikya ve Kappadokia eyaletlerini topraklarına katmıştır.

M.S. 262 yılında Postumus döneminde bu bölgeler tekrar Roma idaresine geçmiştir. Kuzey Karadeniz'den, Pontos ve Kappadokia'ya, gelen Got kavimlerinden Maeotidler'in istilasını M.S. 275-276 tarihinde imparator Tacitus tarafından durdurulmuştur.¹³

⁸ Mansel 1971: 574.

⁹ Özşait 1982: 384-385.

¹⁰ Özşait 1982: 389.

¹¹ Kaya 2004: 89.

¹² Özşait 1982: 390.

¹³ Akşit 1985: 413, 461.

M.S. 293'te kurulan I. Tetrarhi döneminde Kappadokia'nın da içinde bulunduğu doğu eyaletleri, Augustus unvanı verilen Diocletianus'un idaresine verilmiştir.¹⁴ Büyük Constantinus ile (M.S. 306-337) başlayan II. Tetrarhi Döneminde Kappadokia Eyaletinin içinde bulunduğu Asia eyaleti Galerius'un idaresine verilmiştir.¹⁵

Constantinus'un M.S. 337'deki ölümünden sonra Doğu Eyaletleri oğlu Constantinus'a verilmiştir.¹⁶ Roma İmparatorluğunun M.S. 395 yılında ikiye bölünmesiyle Anadolu Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun egemenliğine girmiştir.¹⁷ Constantinus döneminde, sayıları giderek artan ancak dinleri imparatorluk içinde geçerli sayılmayan ve her türlü takibat, işkence ve eziyete uğrayan Hristiyanlara, ilk olarak Milano'da 311 ve daha sonra 313 yılında çıkardığı fermanlarla birçok haklar vermiştir.¹⁸ Hristiyanlığın resmen kabulünden sonra Kappadokia bölgesi önemli bir Hristiyanlık merkezi olmuştur. M.S. 4. yüzyıl ortalarında Kayseri Piskoposu Basileios, Kappadokia'da kurduğu manastır için kurallar hazırlamaya koyulmuş, Mısır, Suriye ve Filistin'de gelişen manastır sisteminden hoşnut olmayan Basileios, Pakhomios tarzı manastır sistemini çeşitli değişikliklerle Anadolu'ya uyarlamaya çalışmıştır.¹⁹

¹⁴ Ostrogorsky 1999: 31-32.

¹⁵ Aksit 1985: 507.

¹⁶ Yıldız 1982: 489.

¹⁷ Ostrogorsky 1999: 49.

¹⁸ Yıldız 1982: 488.

¹⁹ Talbot 1999: 166.

II. BÖLÜM: COĞRAFİ KONUM, TOPOGRAFYA, KAZI TARİHÇESİ VE KAZI ÇALIŞMALARI

II.1. Coğrafi Konum

Camihöyük, Nevşehir ili, Avanos ilçesinin 17 km kuzeydoğusunda, Göynük kasabasının güneydoğusunda, hemen Kayseri ili sınırında, Kayseri Merkez Bayramhacılı Köyü'nün yaklaşık 2,5 km güneybatısında, Bozca Köyü'nün ise yaklaşık 5 km kuzeybatısında Kızılırmak Nehri'nin hemen kenarında **(Harita 1-2)** bulunmaktadır. Konya kapalı havzasında kalan Derinkuyu ilçesi dışında, bütünüyle Orta Kızılırmak Havzası'na giren Nevşehir, konum itibarıyla Türkiye'nin tam ortasında olup, yüzölçümü 5.467 km²'dir. İl alanı, yöresel açıdan, doğudan Kayseri'nin Yeşilhisar, İncesu ve Merkez, kuzeydoğudan Yozgat'ın Boğazlıyan ve Şefaatli, güney, güneybatı ve batıdan Niğde, Aksaray Merkez ve Ortaköy ilçesi ile çevrilidir. Yüzey şekilleri açısından ise, ilin doğusunda Hodul Dağı ve uzantıları, kuzeyinde Delice Irmağı'nın vadisi, güney ve güneybatısında Erdağ Dağı ve uzantıları vardır.²⁰

Nevşehir ili, Orta Anadolu'da Erciyes, Melendiz ve Hasandağı gibi eski yanardağların kül ve lavlarının birikmesiyle oluşmuş çok geniş bir plato üzerinde yer almaktadır. Bu platoyu, Türkiye'nin en uzun akarsuyu olan Kızılırmak, doğu-batı doğrultusunda ve derinliğine vadilerle sık bir şekilde parçalamıştır. İl genelinde en az rastlanan yeryüzü şekilleri dağlardır. İl alanının % 18,5'ini kaplayan dağlar, genellikle Kızılırmak vadisinin kuzeyinde ve güneyinde toplanmıştır. III. Jeolojik zamanda, Alp kıvrımlaşması sırasında Kuzey Anadolu ve Güney Anadolu dağları şekillenirken ortaya çıkan sıkışmalarla Orta Anadolu'da yer yer yükselme ve çökmeler olmuştur. Çöken kesimde uzanan Nevşehir toprakları Neojende göl suları altında kalmıştır. Daha sonra yörede çok yoğun volkanik ve tektonik hareketler

²⁰ Şenyurt v.d. 2009: 1.

oluşmuş, il alanının büyük bir bölümü lav ve tüflerle örtülürken bir yandan da yeni kırılmalar ve püskürmelerle yükselmiş ve böylece dağlar oluşmuştur. Ürgüp ve Avanos çevresi, Erciyes'in Üst Pliosen volkanizmasının andezit lavları, Selime ve Yaprakhisar ise Hasan Dağı'nın bazaltları ile örtülmüştür.²¹ Ziyaret Dağı (İdiş Dağı) ilin kuzeydoğusunda Avanos'un kuzeyinde yükselen bu dağ silsilesinin en yüksek noktası olup güney ve doğu kenarı Kızılırmak'a dayanır. Bozca köyünün güneyinden kıvrılan Ziyaret Dağı'nın devamı niteliğindeki bazalt kayaçlar bu bölümün en baskın jeomorfolojik karakterini oluşturur.²²

Kayseri il sınırından Nevşehir iline girdiği alanda bazalt kayalık oluşumlar sebebiyle nehir yatağının yer yer daraldığı görülmektedir. Camihöyük, Göynük formasyonu içerisinde yer almaktadır. Göynük formasyonu masif konglomeralarla uyumsuz olarak başlar ve üste doğru çapraz tabakalı ve alacalı renkli kumtaşları, silt ve çamurtaşları ile sürer. Birimin alt tabakaları tektonik olaylara bağlı olarak kuzeye doğru devrilmiştir.²³

Kızılırmak Nehri'nin kuzeyinde ve güneyinde vadi tabanındaki doğu batı doğrultulu tarım alanları Nevşehir'in kıyı ovalarını oluşturmaktadır. Ancak bu taban topraklar, yalnızca iki yerde ova niteliği kazanabilmektedir. Kızılırmak vadisinin genişlediği Avanos yöresinde alüvyal ve kolüvyal topraklarla kaplı geniş alanlar ortaya çıkmıştır. Yaklaşık 10 km boyunca uzanan kıyı ovası pek geniş değildir. Bu ovanın genişliği 2-3 km dolayındadır. Avanos yakınında, güneyden Kızılırmak vadisine açılan yan vadiler boyunca uzanır ve bu kesimde genişliği 6 km'ye kadar çıkar. Ovanın, alüvyal topraklarla kaplı asıl verimli kesimi de burasıdır. Küçük olmasına karşın sanayi bitkileri ve yumru bitkileri üretimi açısından ovanın önemi büyüktür. Camihöyük'ün de içerisinde yer aldığı bu genel topografik yapı

²¹ Sür 1972: 51.

²² Şenyurt v.d. 2009: 2.

²³ Köksal ve Göncüoğlu 1997: 79.

içerisinde Kızılırmak vadisine doğu-batı istikametinde giren dağ silsileleri genelde bitki örtüsünden yoksundur. Kuzey yamaçlarında Özkonak, Göynük kasabalarına doğru meşe toplulukları vardır.

II.II. Topografik Durum

Kenarında kurulduğu Kızılırmak Nehri'nin ve yan kollarının şekillendirdiği genel topografik yapı içerisinde, nehrin tüm imkânlarını kullanmaya elverişli bir alanda konumlanan Camihöyük, yaklaşık 100 metrelik taban genişliği ve 15 metrelik yüksekliği ile Orta Anadolu'nun küçük boyutlu höyük yerleşimlerinden birisidir. Nehrin bugünkü yatağından yaklaşık 50 metre uzaklıkta yer alan höyüğün nehre bakan güney yamacı oldukça dik bir eğime sahiptir.²⁴

Höyüğün doğu ve batı yamaçları nehrin kuzey sekisini oluşturan konglomera taban üzerine oturmakta olup, kuzey yamacı yerleşime daha uygun bir düzlüğe bakmaktadır. Tepe noktasının deniz seviyesinden yüksekliği 981,50 metre olan höyüğün oturduğu sekinin deniz seviyesi yüksekliği ise 967 metredir. Höyüğün tepe alanı yaklaşık 40 x 40 metre boyutlarında bir alanı kaplamaktadır. Tepenin doğu yamacına doğru bakan kısmında büyük bir çöküntü alanı bulunmaktadır. Söz konusu çöküntü alanının, höyüğün oturduğu konglomera tabanın kırılması ile oluştuğu anlaşılmaktadır. Tüm kültür tabakalarının bozulmasına ve mimari kontekslerin dağılmasına yol açan bu kırılmanın deprem ve benzeri jeolojik hareketler neticesinde veya taban suyunun konglomera tabakasında oluşturduğu boşlukların çökmesiyle oluştuğu anlaşılmaktadır. Konglomeranın nehre bakan güney eteklerinde taban suyunun yüzeye çıktığı güçlü kaynaklar bulunmaktadır.²⁵

²⁴ Şenyurt v.d. 2009: 6.

²⁵ Şenyurt v.d. 2009: 7.

Camihöyük'ün kuzeyindeki Helenistik-Roma Dönemi yerleşiminin kurulduğu geniş düzlük alan deniz seviyesinden 968 metre yüksekliktedir. Bu teras doğudan ve batıdan Kızılırmak Nehri'ne bağlanan akarsular (Göynüközü ve Fakıözü dereleri) tarafından sınırlandırılmaktadır. Kızılırmak kuzey seki alanı üzerindeki bu konglomera tabanlı düzlük, kalınlığı 1-1,5 metre arasında değişen alüvyal toprak ile örtülüdür. Yüzeyde herhangi bir mimari kalıntı görülmemekle birlikte, bu alanın kuzeydoğusundaki 20 x 15 metre boyutlarındaki kesimde bazı yapı kalıntıları görülebilmektedir.²⁶

II.III. Araştırma ve Kazı Tarihçesi

Bayramhacı HES Barajı su toplama havzası içerisinde kalacak olan Camihöyük, 90 x 100 x 15 metre boyutlarında küçük boyutlu bir höyük yerleşmesidir. Höyüğün tepe noktasının deniz seviyesi yüksekliği 981,50 metredir. Höyüğün üzerinde yer aldığı konglomera teras doğu-batı yönlü olup, kültür dolgusunun kalınlığı batıda 15 metre, doğuda ise 20 metreye kadar ulaşmaktadır.

Camihöyük'te kazı çalışmalarının başlatılmasından önce detaylı yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Topografik plan ve kazı grid sisteminin hazırlanması aşamasında Kızılırmak ve onu besleyen yan kollar tarafından belirlenen mevcut topografik yapı içerisinde bulunabilecek tüm arkeolojik yerleşim alanları değerlendirilmiştir.

Eski topografik haritalarda Hamamönü Mevkisi olarak adlandırılan ve yöre halkı tarafından eski bir cami kalıntısının bulunduğu belirtilen alanda ise yer yer mimari elemanlara rastlanmıştır. Araştırmalar neticesinde Camihöyük arkeolojik yerleşim alanının sadece Höyük ile sınırlı olmadığı, höyüğün kuzeyindeki geniş teras alanının özellikle Helenistik ve Roma dönemlerinde iskân gördüğü anlaşılmıştır. Bu çerçevede kazı yapılması

²⁶ Şenyurt v.d. 2009: 7.

öngörülen alanlar, "Höyük" kazı alanı, muhtemel cami ve hamam kalıntılarının da içerisinde yer aldığı "Kuzey Teras Alanı" ve yerleşimin mezarlığı olan "Mezarlık Alanı" olmak üzere üç ana bölüme ayrılmıştır. Tüm kazı alanı ise 5 x 5 metre boyutlarında karelere ayrılmış, daha kısa zamanda daha detaylı bir belgeleme işlemi gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.²⁷

II.IV. Höyük Alanı Kazı Çalışmaları

Camihöyük 90 x 100 x 15 metre boyutlarında olup Kızılırmak Nehri'nin kuzeyinde yer almaktadır. Kazı çalışmaları, nehrin kuzey yatağının sınırını oluşturan konglomera tabanlı sekide yükselen höyük üzerinde, toplam 45 adet, 5 x 5 metrelik açmalar oluşturularak yürütülmüştür. Höyüğün güney ve batı yamacında yüzeyde yer yer görülen konglomera tabakaların varlığı, yerleşimin daha çok doğu yamacında gelişmiş olabileceğini gösterdiğinden, öncelikle tepe kısmında doğu ve kuzey yamacından aşağı doğru uzanan açmalarda kazılara başlanmıştır.²⁸

Karelaj sistemi ile **(Resim 1)** yapılan çalışmalar özellikle doğu-batı aksında yoğunlaştırılmıştır. Höyüğün üst kısmında 25 x 30 metre boyutlarında toplam 750 m² lik bir alana yayılan büyük bir yapı **(Resim 2)** ortaya çıkarılmıştır. Yapının doğu kesiminin daha önce belirlenen çöküntü alana doğru uzandığı ve çökme neticesinde tahrip olduğu tespit edilmiştir. Bu alanda Helenistik ve Roma Dönemi seramik parçaları ile birlikte bulunan Orta ve Geç Demir Çağı seramikleri **(Resim 3)** karışık kontekslerde ele geçmiş, çoğunlukla nehir çakılı, marn ve jipslerden oluşan karışık dolgu malzemesi ile birlikte bulunmuştur.

Höyüğün kuzey yamacı üzerinde BK-BM/24-28 karelerinde 11 adet 5 x 5 metre boyutlarındaki açmalarda kazı çalışmaları yapılmıştır. Höyükte farklı dönemlerde mimari düzenlemeler için alan kazanmaya yönelik yapıldığı anlaşılan teraslamalar nedeniyle bu açmalarda homojen bir kültür dolgusuna ulaşılamamıştır.

²⁷ Şenyurt v.d. 2009: 11.

²⁸ Bu bölümde sunulan bilgilerin büyük çoğunluğu Camihöyük 2009-2010 yıllarında yapılmış olan kurtarma kazılarının raporlarından (Şenyurt v.d. 2009; Şenyurt v.d. 2010) alınmıştır.

Höyüğün kuzey eteğindeki bu açmalarda tespit edilebilen tek mimari unsur, buradan başlayarak höyüğün eteğine doğru aşağı inen merdivenlerdir (**Resim 4**). Söz konusu merdivenlerin dik bir eğime sahip olan höyüğe iniş çıkışı kolaylaştırmak ve höyüğün üst kısmında açığa çıkarılan yapıya ulaşımı sağlamak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Özellikle kuzey yerleşim terasında ortaya çıkarılan Helenistik-Roma Dönemi'ne ait mimari kalıntılar, bu merdiven yapısının söz konusu dönem içerisinde kullanılmış olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu yapının koridor kısmında taban seviyesi üzerinde ele geçmiş olan gümüş sikke (**Resim 5**) bu yapının tarihlendirilmesinde bize yardımcı olmuştur. Sikke MÖ 42-36 yılları arasına tarihlenmekte olup Kapadokya Kralı X. Ariarathes dönemine aittir. Bu tarihlemede bize yapının Geç Helenistik-Erken Roma dönemlerinde iskân gördüğünü göstermektedir. Helenistik-Roma dönemi yapısı içerisinde bulunan bir başka önemli buluntu ise BP-36 açmasında yapılan çalışmalarda ele geçen pişmiş topraktan yapılmış Mithra Maskı'dır (**Resim 6**). Bu mask üzerinde Frig başlığı takmış tanrı Mithra betimlenmiştir.²⁹

Kazı çalışmaları özellikle höyüğün doğu yamacı üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Doğu yamacının tamamını kat eden ve 5x5 metre boyutlarında step-trench açmalar şeklinde devam eden toplam 10 adet açmada kazılar yürütülmüştür. Höyüğün genel topografik durumu ve tabakalanması açısından kültür tabakalarının en iyi izlenebildiği doğu terası step-trench kazıları neticesinde Helenistik-Roma, Orta-Geç Demir Çağı, Erken Tunç Çağı sonu-Orta Tunç Çağı başlarına tarihlenen üç farklı kültür tabakası tespit edilmiştir.

Höyük kazı alanı çalışmalarının en dikkat çekici sonuçlarından biri de, step-trench açmalarının sonuncusu olan BP-36 açmasında bir kısmı ortaya çıkarılan tüneldir. 2009 yılı çalışmaları içerisinde toplam 12 açmada söz konusu tünel (**Resim 7-8**) takip edilebilmiş ancak, tünelin tamamı açığa çıkarılamamıştır. Ortalama genişliği 2 metre, yüksekliği 1.60 metre olan tünelin 60 metrelik kısmı açılabilmiştir. Höyüğün güneydoğu eteğinden, kuzey yönünde bir yay çizerek höyüğün tepe noktasına doğru yönelen tünelin işlevi tam olarak anlaşılamamıştır. Ancak, söz konusu tünelin muhtemelen Helenistik-Roma Dönemi içerisinde

²⁹ Erol ve Şenyurt 2011: 87-106.

yapıldığı ve höyüğün tepe kısmındaki büyük yapı ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

2010 yılı çalışmalarında öncelikle tünelin iç yapısının anlaşılabilmesi amacıyla üst örtüyü oluşturan iri boyutlu kireç taşı kapak taşlarının kaldırılması hedeflenmiştir. Kapak taşlarının kaldırılmasının ardından tünelin tabanında temizlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Temizlik çalışmaları sonucunda tünelin tabanının basamaklı bir düzenlemeye sahip olduğu görülmüştür (**Resim 9-10**). İnce kireç taşı bloklardan oluşan basamak düzenlemesi yer yer kesintiye uğramakla birlikte tünelin tabanının tamamında gözlenmiştir. 2010 yılında yapılan çalışmalarda tünel yapısının yer yer iri boyutlu devşirme mimari bloklarında kullanıldığı bir sarnıca bağlandığı anlaşılmıştır. Oldukça iri kireç taşı bloklar ile volkanik kökenli kayaların kullanıldığı yapının iç genişliği 2,53 m, uzunluğu 3,19 m ve kemerlerin tepe noktasında yüksekliği 1,65 metredir. Sarnıç yapısının tabanında suyun dışarı sızmasını engellemek amacıyla herhangi bir yalıtım düzenlemesi yapılmadığı gözlenmiş olup, sarnıcın doğrudan üzerine oturduğu kalın şist tabakasının bu amaçla kullanıldığı anlaşılmıştır (**Resim 11**). Ayrıca yapılan çalışmalar sonucunda sarnıca su taşıyan sistem de tespit edilmiştir.

Sarnıç yapısı ve tünel içerisinde gerçekleştirilen temizlik çalışmalarında farklı dönemlere ait olan çok sayıda çanak-çömlek parçası, obsidyen parçaları ve hayvan kemiklerine rastlanmıştır. Çanak-çömlek parçaları ağırlıklı olarak Helenistik-Roma Dönemi'ne aittir. Bu sebeple sarnıç ve tünel yapısının Helenistik-Roma Dönemi'nde yapılmış olabileceği düşünülmektedir. Sarnıç yapısı ve çevresinde gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda höyüğün kalın bir şist ana kaya üzerine oturduğu anlaşılmıştır.

II.V. Kuzey Teras Alanı Kazı Çalışmaları

Camihöyük kurtarma kazısı çalışmalarının yoğunlaştığı bir diğer alan kuzey yerleşim terası üzerindeki Helenistik-Roma Dönemi yerleşimidir. 5 x 5 metre boyutlarında toplam 30 açmada yürütülen kazı çalışmalarında Helenistik-Roma Dönemi yerleşimi dışında terasın doğu kesiminde küçük bir cami kalıntısı da açığa çıkarılmıştır. Cami yapısının, güneybatısında yapıya bitişik şekilde inşa edilmiş bir diğer yapı grubu **(Resim 12)** ise içerisinde duvarları ve tabanı kille sıvanmış basamaklı bir banyo bölümünün de yer aldığı, temel seviyesinde korunmuş mimari kalıntılardan oluşmaktadır. Teras alanı kazı çalışmalarının ikinci aşaması, höyüğün kuzeybatısındaki geniş yerleşim alanı üzerinde yürütülmüştür **(Resim 13)**. Toplam 17 açmada gerçekleştirilen çalışmalarda Helenistik-Roma Dönemi'ne tarihlenen konutlar açığa çıkarılmıştır. Taş temelli, dikdörtgen planlı yapılardan oluşan yerleşimin en az 2 evreye sahip olduğu tespit edilmiştir. Kalınlığı 1-1,20 metre arasında değişen kuru duvar tekniğinde örülmüş taş duvarlı yapıların üst kısımlarına dair herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Yapıların içlerinde **(Resim 14)** günlük kullanım ve depolama faaliyetlerini gösteren, iri küpler, tandır ve ocak kalıntıları, öğütme taşları ve değirmen taşları açığa çıkarılmıştır. Ocak ve tandırların yakınlarında çok sayıda hayvan kemiği ele geçmiştir.

2010 yılı çalışmaları, 2009 yılında AZ-14, AZ-16, BA-14 ve BA-15 açmalarında açığa çıkartılan mimari kalıntıların mekan bütünlüğüne kavuşturulmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla AZ-15 açmasında yürütülen çalışmalar taş temelli, dikdörtgen planlı **(Resim 15)** yapılardan oluşan yerleşimin en az 2 evreye sahip olduğu anlaşılmıştır. Kalınlığı 1-1,20 metre arasında değişen kuru duvar tekniğinde örülmüş taş duvarlı yapıların üst kısımlarına dair herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. 2009 yılı çalışmalarında tespit edilen yapının plan özellikleri anlaşılmış ve yapı mimari bütünlüğe kavuşturulmuştur. Yapı AZ-15 açmasında bulunan kısmı kuzeybatı-

güneydoğu eksenli olarak uzanan bir duvarla birbirinden ayrılan iki mekândan oluşmaktadır (**Resim 16**).

II.VI. Nekropol Alanı Kazı Çalışmaları

Camihöyük kurtarma kazısı çalışmalarının son aşaması, höyüğün yaklaşık 200 metre kuzeybatısındaki konglomera seki üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yüzey araştırmalarında toplanan çanak çömlek parçaları ve obsidyen parçalarının yoğun bir şekilde görülmesi yerleşim alanından uzak olan bu alanda da çalışmalar yapılmasını gerektirmiştir. 5 x 5 metre boyutlarında açmalarda yürütülen kazılar sonucunda bu alanın mezarlık alanı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. 2009 ve 2010 yılı nekropol alanı kazı çalışmaları AI-15, AF-16, AF-15, AG-16, AH-15, AJ-15 ve ZZ-17 açmalarında yürütülmüştür (**Resim 17-18-19**). Yapılan çalışmalar sonucunda Helenistik-Roma Dönemi'ne tarihlenen toplam 34 adet mezar ortaya çıkarılmıştır. Mezarlık alanında mezar ve gömü türleri açısından bir bütünlük yoktur.

2009 ve 2010 yıllarında açılan mezarların 18'i taş sanduka, 5'i kerpiç sanduka, 4'ü çömlek ve kalan 7 tanesi ise basit mezar tipindedir. Camihöyük nekropol alanında 2010 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda açığa çıkarılan toplam 18 adet mezar, 2009 yılı kazı çalışmaları sonucunda elde edilen verileri destekleyici niteliktedir. Mezarlar arasında herhangi bir yön birlikteliği yoktur. Mimari özellikleri, gömü türleri ve yönleri açısından ortak bir özellik göstermeyen mezarlık alanının farklı dönemlerde kullanıldığını ele geçen farklı dönemlere ait küçük buluntular da desteklemektedir. Ele geçen buluntular sayesinde mezarlar M.Ö. 2.–M.S. 4. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir. Camihöyük mezarlarının yakın benzerleri Gordion Roma Dönemi nekropolünde görülmektedir.³⁰

³⁰ A. Goldman 2001: 14, fig. 6.

III. BÖLÜM: MEZAR MİMARİSİ VE ÖLÜ GÖMME ADETLERİ

III.I. Mezar Mimarisi

Camihöyük Nekropolü'nde 2009 yılında yapılan kazı çalışmalarında 16, 2010 yılında yapılan çalışmalarda ise 18 adet olmak üzere Helenistik-Roma Dönemi'ne tarihlenen toplam 34 adet mezar ortaya çıkarılmıştır.

Açılan mezarların 18'i taş sanduka, 5'i kerpiç sanduka, 4'ü çömlek ve kalan 7 tanesi basit mezar tipindedir. Genel anlamda mezarlar tek gömülüdür. Ancak M 12 no'lu basit toprak mezarda 3 birey, kerpiç sanduka mezar olan M 15'de ise 2 birey bulunmaktadır. Taş sanduka mezarların ikisi ile bir çömlek mezar boş ele geçmiştir. Mezar mimarisinin sıradanlığı ve ele geçen mezar buluntularının niteliği, bu alanın bir halk mezarlığı olarak kullanıldığını göstermektedir. Taş sanduka ve kerpiç sanduka mezarlarda gömülerin tamamı dorsal pozisyonudadır. Çömlek ve basit mezarda hoker gömü uygulanmıştır.

III.I.I. Taş Sanduka Mezarlar

Yoğun mezar tipini oluşturan taş sanduka mezarların tamamında, uzunlamasına kesilmiş yassı kireç taşı veya tüf bloklar yan sanduka taşı olarak kullanılmıştır. Ortalama 1,85 x 0,5 metre boyutlarındaki dikdörtgen planlı mezarlar taş kapaklıdır. Ana toprağa açılan bir çukur içerisine oturtulmuş mezarların derinlikleri 35-55 cm arasında değişmektedir. Bu mezarlarda dorsal pozisyonda tamamı sırt üstü yatırılmış gömülerin kolları karın veya göğüs üzerinde birleştirilmiştir.³¹

2007 yılında yapılan İzmir Demir Çelik İşletmeleri Liman Kurtarma

³¹ Şenyurt v.d. 2009: 82.

Kazısında³² ortaya çıkarılan M-1 mezarı, 2009 İzmir Demir Çelik İşletmeleri Nekropolü Kurtarma Kazısında³³ bulunan M-52 ve M-53 mezarları ile 2005 yılında Parion Nekropol³⁴ alanında yapılan kazılarda ise TSM-1, TSM-2, TSM-3 ve TSM-4 mezarları Helenistik Dönem'e tarihlenen taş sanduka mezarlara örnek olarak gösterilebilir.

M – 1 Mezarı (Levha 1) :

Al açmasında ortaya çıkarılan mezarın üst kapak taşları, tahribatta sökülmüştür. Mezar içerisinde iskelete ve herhangi bir mezar buluntusuna rastlanılmamıştır.

Mezar Ölçüleri : Uz.: 1.85 m Gen.: 0.57 m Der.: 0.22 m

M – 2 Mezarı (Levha 2) :

Uzunlamasına yerleştirilmiş iri kireç taşı bloklarla yan sandukalardan oluşturulmuş mezar yapısı Al açmasında ortaya çıkarılmıştır. Mezarın kapak taşları korunmamıştır. İskelet doğu-batı yönünde ve dorsal pozisyonda yatırılmıştır. Mezarda, kafatası doğu tarafında yer almaktadır. Eller karnın üzerine üst üste yerleştirilmiştir. Mezardan herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Mezar Ölçüleri : Uz.: 1.88 m, Gen.: 0.51 m, Der.: 0.48 m

M – 4 Mezarı (Levha 3) :

Al açmasında ortaya çıkarılan mezar oldukça iyi durumdadır. Kuzeydoğu-güneybatı yönlü mezar üzerinde üç parça sal taşından yapılmış olan kapak taşı sağlam olarak bulunmuştur. Dorsal pozisyonda yatırılan iskelet çok iyi korunmamıştır. Sadece kafatasının bir kısmı ile femur, fibula ve tibia kemiklerine ait parçalar ortaya çıkarılmıştır. Kafatası mezarın kuzeydoğu tarafında yer almaktadır. Buluntu ele geçmemiştir.

Mezar Ölçüleri : Uz.: 1.78 m, Gen.: 0.63 m, Der.: 0.43 m

³² Küçüküney v.d. 2008: 55.

³³ Çırak v.d. 2010: 220.

³⁴ Tavukçu 2006: 157.

M – 6 Mezarı (Levha 4) :

Tüf kayaçların yan sanduka ve üst kapak taşları olarak kullanıldığı mezar, kötü korunmuştur. Doğu-batı yönlü olan mezarda iskelet, dorsal pozisyonda yatırılmıştır. Mezarda, kafatası doğu tarafında yer almaktadır. Yan kapak taşları bulunmayan mezarın, ana toprak içerisine açılan mezar çukurunun üzerine tüf blokların kapatılması ile oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Mezar Ölçüleri : Uz.: 1.71 m, Gen.: 0.64 m

M – 8 Mezarı (Levha 5) :

Muhtemelen bir çocuğa ait olan mezar, AF açmasında ortaya çıkarılmıştır. Oldukça küçük boyutlu bir mezardır. Kafatasının çok az bir kısmı ve sol kol kemiklerinin bazı parçaları korunmuştur iskeletin diğer kısımları ise tahrip olmuştur. İskelet dorsal pozisyonda yatırılmıştır. Mezarda herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Mezar Ölçüleri : Uz.: 0.85 m, Gen.: 0.38 m, Der.: 0.32 m

M – 10 Mezarı (Levha 6) :

Kuzey-güney yönlü mezar, AF açmasında ortaya çıkarılmıştır. İskeletin kafatası kuzeyde yer almaktadır ve belden yukarı kısmı çok kötü korunmuş olup femur ve tibia kemiklerine ait parçalar ile pelvicin bir kısmı ortaya çıkarılmıştır. İskelet dorsal pozisyonda yatırılmıştır. Mezar kapaklarından sadece bir tanesi korunmuştur. Mezar da herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Mezar Ölçüleri : Uz.: 1.90 m, Gen.: 0.63 m, Der.: 0.35 m

M – 11 Mezarı (Levha 7) :

AF açmasında ortaya çıkarılan mezar kuzey-güney yönlü olup kafatası kuzeyde yer almaktadır. İskelet oldukça iyi korunmuştur. Yüzü doğuya bakan iskeletin kolları, dirsekten kırılarak gövde üzerinde birleştirilmiştir ve dorsal pozisyonda yatırılmıştır. Tüf taşından kesilmiş

blokların yan sanduka taşı olarak kullanıldığı mezardan herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Mezar Ölçüleri : Uz.: 1.56 m, Gen.: 0.70 m, Der.: 0.48 m

M – 13 Mezarı (Levha 8) :

Doğu-batı yönlü mezarda kafatası bulunamamıştır. Buna rağmen iskeletin femur ve tibia kemikleri iyi korunmuştur. AF açmasında ortaya çıkarılan iskelet dorsal pozisyonunda yatırılmıştır.

Mezar Ölçüleri : Uz.: 1.60 m, Gen.: 0.55 m, Der.: 0.38 m

M – 14 Mezarı (Levha 9) :

AF açmasında ortaya çıkarılan mezar kuzey-güney yönlü olup kafatası kuzeyde yer almaktadır. Yüz doğuya doğru bakmaktadır. Kollar dirsekten kırılarak, eller karın üzerinde birleştirilmiştir. Yan sandukalar yassı kireç taşı bloklardan kesilerek oluşturulmuştur. İskelet iyi korunmuş olup mezar içerisinden bir adet p.t. bardak, bir adet p.t. unguentarium ve bir adet bronz sikke ele geçmiştir. P.t. unguentarium (**Levha 9a**) iğ gövdeli bir forma sahip olup oldukça uzun ve dar boyunlu, basık şişkin gövdeli ve küçük halka diplidir. Ele geçen bir diğer buluntu ise p.t. bardaktır (**Levha 9b**). Bardak, geniş ağızlı, dibe doğru sivrilmekte ve halka şeklinde bir dip ile bitmektedir. Mezarda aşırı korozyon sebebiyle tam olarak okunamayan bronz bir sikkede buluntular arasındadır (**Levha 9c**).

Mezar Ölçüleri : Uz.: 1.88 m, Gen.: 0.96 m, Der.: 0.51 m

M – 17 Mezarı (Levha 10) :

Mezar içerisinden herhangi bir iskelet parçası veya herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Mezar Ölçüleri : Uz.: 0.9 m, Gen.: 0.6 m

M – 21 Mezarı (Levha 11) :

Taş sandukalı mezar devşirme kireç taşı kapaklıdır. Mezarda baş kısmı kuzeydoğuda bulunan dorsal pozisyonda yatırılmış bir iskelet tespit edilmiştir. Kötü korunmuş durumdaki iskeletin sol ayakucunda bir adet pişmiş toprak unguentarium bulunmuştur (**Levha 11a**). Ayrıca iskeletin ağız kısmında üç adet bronz sikke (**Levha 11b**) ve göğsüne yakın kısımda bir adet kemik iğne (**Levha 11c**) bulunmuştur.

M – 26 Mezarı (Levha 12) :

AG açmasında ortaya çıkarılan mezarı oluşturan taş sandukanın sadece bir kısmı korunmuştur. Mezarda ortaya çıkarılan iskeletin baş kısmı kuzeydoğu yönündedir. İskelet dorsal pozisyonda yatırılmıştır. Kötü korunmuş durumdaki iskeletin diz kısmından aşağısı bulunamamıştır.

M - 27 Mezarı (Levha 13) :

Kireç taşı kapaklı taş sanduka mezar, devşirme taşlarla oluşturulmuştur. AG açmasında bulunan iskeletin baş kısmı kuzeydoğuda bulunmaktadır. İskelet dorsal pozisyonda yatırılmıştır. Kötü korunmuş durumdaki iskeletin ayak ucunda bir adet pişmiş toprak unguentarium ele geçmiştir. İğ gövdeli unguentarium uzun ve dar boyunlu, küçük halka diplidir. MÖ 2-1. yüzyıla tarihlenmektedir (**Levha 13a**).

M – 35 Mezarı (Levha 14) :

Üzeri iri kireç taşı bloklarla kapatılmış olan taş sanduka tipindeki mezarda baş kısmı güneybatıda bulunan dorsal pozisyonda yatırılmış bir iskelet tespit edilmiştir. Kötü korunmuş durumdaki iskeletin başına yakın kısımda bir adet pişmiş toprak testi (**Levha 14a**) bulunmuştur. Mezardan ele geçen diğer buluntular Kapadokya Kralı X. Ariarathes dönemine ait (MÖ 42-36) bir adet sikke (**Levha 14b**) ve bir adet kemik iğneden (**Levha 14c**) oluşmaktadır.

III.I.II. Kerpiç Sanduka Mezarlar

Kerpiç sanduka mezarlar, 4-5 sıra kerpiç bloğun üst üste konulmasıyla yan sandukaları oluşturulmuştur. Bu mezarların üst kapakları taş bloklarla yapılmıştır. Bu mezarlarda iskeletler çok daha iyi korunmuş olup özellikle M-9 mezarından ele geçen bronz sikke tarihlleme açısından son derece önemlidir.

M – 3 Mezarı (Levha 15) :

Üst üste kerpiç blokların dizilmesi ile oluşturulan mezarın kapak düzenlemesine ilişkin bir veriye ulaşılamamış olup mezarda bulunan iskelet oldukça iyi korunmuştur. Mezarda kuzeydoğu-güneybatı yönlü olup iskeletin kafatası kuzeydoğu tarafında yer almaktadır. Kolun dirsekten aşağı kalan kısımları tam olarak korunmamış olmakla birlikte, ellerin karın üzerinde birleştirildiği anlaşılmaktadır. İskelet dorsal pozisyonda yatırılmıştır. Gömünün ayak kısmında, mezarın güneybatı köşesinde bir adet p.t. unguentarium (**Levha 15a**) ele geçmiştir. İğ gövdeli unguentarium oldukça uzun ve dar boyunlu, basık şişkin gövdelidir. MÖ 2-1. yüzyıla tarihlenmektedir.

Mezar Ölçüleri : Uz.: 2.05 m, Gen.: 0.89 m, Der.: 0.36 m

M – 9 Mezarı (Levha 16) :

AF açmasında ortaya çıkarılan mezar en iyi korunmuş mezarlardan biridir. Kuzey-güney yönlü mezarda kafatası güney kesimde yer almaktadır. Kollar gövde üzerinde, eller üst üste gelecek şekilde birleştirilmiştir. Ayak kısmında p.t. bir çömlek (**Levha 16a**) ve kafatasının hemen yakınında bronz bir sikke (**Levha 16b**) ele geçmiştir. P.t. Çömlek, böbrek kesitli olup tek kulpludur ve sağlam bir şekilde bulunmuştur. Açık kahverengi çömlek astarlı ve perdahsızdır. MS 3. yüzyıl başlarına tarihlenmektedir. Bronz sikkenin ön yüzünde Roma Kralı Elagabalus'un sola bakan başı yer almaktadır. Arka yüzde dikdörtgen bir kartuş içerisinde “**ETA**” monogramı okunabilmektedir.

Yine arka yüzde Erciyes Dağı tasvirinin etrafında ARGEIOS yazısının bir kısmı görülebilmektedir. Sikke MS 218-222 yılları arasına tarihlenmektedir.³⁵

Mezarın Ölçüleri : Uz.: 1.80 m, Gen.: 0.69 m, Der.: 0.39 m

M - 24 Mezarı (Levha 17) :

AG açmasında bulunan kerpiç sandukalı mezarda başı güneyde bulunan dorsal yatırılmış bir iskelet açığa çıkarılmıştır. İskeleti kötü korunmuş olan mezarda herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır.

M - 34 Mezarı (Levha 18) :

M-18 mezarına ait pişmiş toprak lahit parçalarının kaldırılmasının ardından daha altta bir mezarın bulunduğu anlaşılmıştır. Kerpiç sandukalı mezarda baş kısmı kuzeydoğuda bulunan dorsal pozisyonda yatırılmış bir iskelet açığa çıkarılmıştır. Kötü korunmuş durumdaki iskeletin baş kısmında bir adet pişmiş toprak iç gövdeli unguentarium (**Levha 18a**) ile bir adet minyatür çömlek (**Levha 18b**) bulunmuştur.

III.I.III. Çömlek Mezarlar

Küp veya büyük çömlek mezarların içine ölümler hocker biçiminde başı çömleğin ağız kısmına gelecek şekilde konulmuştur. Küplerin çevresine ve ağız kısmına taşlar yerleştirilmiştir. 2009 – 2010 yıllarında yapılan kazılar sonucunda toplam 4 adet çömlek mezar ortaya çıkarılmıştır.

2008 yılında Antandros Melis Nekropol çalışmalarında ortaya çıkarılan 267 ve 277, 278 no'lu mezarlar Helenistik Dönem'e ait çömlek mezarlardır.³⁶ Parion Nekropol alanında ise 2005 yılında F3 / C açmasında 215 x 140 cm ölçülerinde yine Helenistik Dönem'e tarihlenen çömlek mezar

³⁵ Şenyurt v.d. 2009: 93.

³⁶ Polat v.d. 2008: 11-13.

ortaya çıkarılmıştır.³⁷

M – 16 Mezarı (Levha 19) :

Camihöyük mezarlık alanında AF açmasında 2009 yılında yapılan kazılar sonucunda açığa çıkarılan tek çömlek mezardır. Doğu-batı yönlü yerleştirilmiş iri boyutlu çömlek içerisinde bir çocuğa ait olduğu anlaşılan, oldukça kötü korunmuş iskelet parçaları ele geçmiştir. Mezar içinde ve çevresinde herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır.

M – 25 Mezarı (Levha 20) :

AG açmasında ortaya çıkarılan çömlek mezar iç içe geçirilmiş iki çömlekten oluşmaktadır. Mezarın yanları taşlarla desteklenmiştir, mezarın üst kısmı ise tarımsal faaliyetlerle tahrip olmuştur. Mezarda bebek kafatası parçalarından başka bir buluntuya rastlanmamıştır.

M – 30 Mezarı (Levha 21) :

Çömlek mezar tipinde olan bu mezar büyük boyutlu bir çömleğin iki parçaya ayrılmasıyla oluşturulmuştur. Çevresi taşlarla desteklendiği anlaşılan çömlek mezar içerisinde baş kısmı doğuda bulunan dorsal pozisyonda yatırılmış bir iskelet açığa çıkarılmıştır. Kötü korunmuş durumdaki iskeletin çevresinde buluntuya rastlanmamıştır.

M – 31 Mezarı (Levha 22) :

Açmanın kuzeyinde 1/e plankaresinde tespit edilen mezar, çömlek mezar tipindedir. Çevresi küçük taşlarla desteklenmiş durumda tespit edilen çömleğin üst kısmı tarımsal faaliyetler nedeniyle tahrip olmuştur. Çömleğin içinde herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır.

³⁷ Tavukçu 2006: 160.

III.I.IV. Basit Toprak Mezarlar

Basit toprak mezarlarda ölümler dorsal veya hoker tarzda konulmuştur. Genel olarak cesedin sığabileceği kadar yer açılarak toprağın sıkıştırılması bazen de küçük taşlarla bir zemin oluşturulması sonucunda ceset buraya gömülmüştür. Daha çok halk mezarları olarak karşımıza çıkar. Anadolu'da kullanımı yaygındır.

2008 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları'nda Kuzeybatı Nekropolü'nde yapılan çalışmalarda 3 adet basit toprak mezar ortaya çıkarılmıştır.³⁸ Juliopolis Nekropolü 2010 yılı kazı çalışmalarında 21,³⁹ İzmir ili Aliağa ilçesi Bozköy, Biçerova mevkiisi KYME Antik Kenti doğusunda sur dışında ve doğu nekropolünde yapılan kazılarda 16,⁴⁰ Boyalık Nekropolü 2008 yılı kazı çalışmaları sırasında M-26 ve M-27 mezarları,⁴¹ 2008 Antandros kazılarında 236, 237, 240, 241, 243, 254, 266, 273, 275, 250, 256, 257 no'lu mezarlar,⁴² 2009 Antandros kazılarında 283, 300 no'lu mezarlar⁴³ Helenistik Dönem basit toprak mezarlara örnek olarak gösterilebilir.

M – 5 Mezarı (Levha 23) :

Al açmasında ortaya çıkarılan mezar doğu-batı yönlü mezar, ana toprak üzerine gömünün yarı hoker pozisyonunda yatırılması ile oluşturulmuştur. Sol tarafı üzerine yatırılmış gömünün baş kısmı batı tarafındadır ve yüzü kuzeye doğru bakmaktadır. Herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Mezar Ölçüleri : Uz.: 1.20 m, Gen.: 0.54 m

³⁸ Şimşek 2009: 123.

³⁹ Arslan v.d. 2011: 170.

⁴⁰ Korkmaz v.d. 2011: 74.

⁴¹ Çetin v.d. 2009: 79-82.

⁴² Polat v.d. 2009: 11-15.

⁴³ Polat v.d. 2010: 110-114.

M – 7 Mezarı (Levha 24) :

AF açmasında yer alan mezar ana toprak üzerine yapılmıştır. Sırt üstü yatırılmış olan iskelet oldukça kötü korunmuştur. Kafatasının yüzeye oldukça yakın olması sebebiyle büyük oranda tahribata uğradığı ve kafatasının yarısının bu tahribatta yok olduğu anlaşılmaktadır. Mezarda başkaca bir buluntu ele geçmemiştir.

Mezar Ölçüleri : Uz.: 1.50 m, Gen.: 0.55 m

M – 12 Mezarı :

Camihöyük mezarlarında genel olarak görülen tek gömü özelliğinin dışına çıkan iki mezardan biri olan M-12 mezarında 3 birey bulunmaktadır.

M – 15 Mezarı (Levha 25) :

Camihöyük mezarlık alanındaki çift gömü uygulamasının görüldüğü tek mezardır. Üzeri tuf ve sal taşı bloklarla örtülü olarak tespit edilmiştir. Yanlarda sanduka taşları bulunmamaktadır. Mezar kuzeybatı-güneydoğu yönlü olup her iki gömünün de kafatası kuzeybatıda bulunmaktadır. Üstteki bireyin bacak kemiklerinin hemen altında alttaki bireyin bacak kemikleri yer almaktadır. Kafataslarından alttaki bireye ait olan hafif sağa yatık olup, üstteki bireyin kafatasının hemen altındadır. İskeletlerin pozisyonu ve korunmuşluk durumları göz önüne alındığında gömülerin farklı zamanlarda yapılmadığı, iki bireyin aynı anda tek bir mezara yerleştirildiği düşünülmektedir. İskeletler dorsal pozisyonda yatırılmışlardır. Mezarda herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır.

M – 20 Mezarı (Levha 26) :

AH açmasında bulunan M-20 mezarında baş kısmı kuzeybatıda bulunan dorsal pozisyonda yatırılmış bir iskelet açığa çıkarılmıştır. Kötü korunmuş durumdaki iskeletin çevresinden buluntu ele geçmemiştir.

M – 23 Mezarı (Levha 27) :

Dağıtılmış bir görünümde olan mezarda iskelete ve herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır.

M – 33 Mezarı (Levha 28) :

AK açmasında bulunan mezarda baş kısmı güneybatıda bulunan dorsal pozisyonda yatırılmış bir iskelet açığa çıkarılmıştır. Kötü korunmuş durumdaki iskeletin çevresinde herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır.

III.I.V. Kireç Taşı Mezarlar

Bu tip mezarlara 2008 İzmir Demir Çelik İşletmeleri Nekropol Kurtarma Kazısı'nda P:68/S:34 açmasında ortaya çıkarılan M1-M2-M4 mezarları⁴⁴ ile yine İDÇ Nekropolü'nde yapılan 2009 yılı kazılarında M50-M55-M99 ve M248 numaralı mezarlar⁴⁵ Helenistik Dönem mezarlarına örnek olarak gösterilebilir. 2006 Yılı Klazomenai Kazısı sırasında E-24 plankaresinde yapılan çalışmalarda kireç taşı mezar ortaya çıkarılmıştır. Bu mezar Roma Dönemi'ne tarihlenir.⁴⁶ 1991 Yılı Gülpınar Kazı ve Kurtarma çalışmalarında 5 no'lu sondaj alanında yapılan çalışmalarda MS 1. ve 2. yüzyıllara tarihlenen üstü düzgün kireç taşı kapaklarla örtülmüş mezar yapısı ortaya çıkarılmıştır.⁴⁷

M – 19 Mezarı (Levha 29) :

AH açmasının kuzeydoğu kesitinde 2-3/J plankarelerinde tespit edilen mezar, kireç taşı ile çevrelenmiştir. Muhtemelen bir çocuğa ait olan mezarda iskelet kalıntılarına veya herhangi bir arkeolojik bulguya rastlanmamıştır.

⁴⁴ Küçüküney v.d. 2008: 62.

⁴⁵ Çırak 2010: 218-219 .

⁴⁶ Bakır v.d. 2007: 314.

⁴⁷ Özgünel 1992: 511.

M – 22 Mezarı (Levha 30) :

AG açmasında ortaya çıkarılan mezar, kireç taşı kapaklı olup devşirme mimari elamanlardan oluşturulmuş bir sandukaya sahiptir. Kuzey-güney yönlü mezarda dorsal pozisyonda yatırılmış iskeletin başı güneydedir. Muhtemelen yetişkin bir kadına ait olan iskelet kötü korunmuştur. Mezarda iki adet pişmiş toprak unguentarium (**Levha 29a**), bir adet korozyonlu bronz sikke (**Levha 29b**) ve bir adet kemik obje (**Levha 29c**) bulunmuştur. Kemik boncuk ve pişmiş toprak şişeler iskeletin sağ ayak ucunda, sikke ise göğüs kısmında bulunmuştur.

M – 32 Mezarı (Levha 31) :

Kireç taşı mezar sandukasının bir kısmı korunmuş durumda tespit edilmiştir. Tarımsal faaliyetler nedeniyle tahrip olduğu anlaşılan mezarda, sadece tibia ve fibula kemiklerine rastlanmıştır. Mezarda başkaca bir buluntu ele geçmemiştir.

III.I.VI. Pişmiş Toprak Lahit Mezar

M – 18 Mezarı (Levha 32) :

Baş kısmı güneybatıda bulunan ve dorsal pozisyonda yatırılmış bir iskeletin tespit edildiği mezarda iskeletin baş kısmında parçalanmış bir pişmiş toprak lahdin dip kısmı açığa çıkarılmış olup, lahdin geri kalan kısımları da kırılarak adeta bir döşek biçiminde iskeletin alt kısmına serilmiş olduğu gözlenmiştir. Herhangi bir buluntuya rastlanmayan mezarda iskelet kötü korunmuştur.

III.II. Ölü Gömme Âdetleri

Antik Çağ'da her yerleşim alanında görüldüğü gibi, Camihöyük yerleşiminde de ölümden sonraki yaşama; ruhun yaşamaya devam ettiğine yani ruhun ölümsüz olduğuna inanılmış, bu sebeple ölümlere saygı gösterilmiş ve ölümlerin huzurlu olması için sonsuz ikametgâhları olan nekropol alanı oluşturulmuştur. Antik Çağ'da ölümler için yapılan çeşitli mezarlar ve bir mezar yazıtında ölümlerin “hoi katekhomenoi theoi” yani “Aşağı inmiş tanrılar” olarak nitelendirilmiş⁴⁸ olması, ölümlere gösterilen saygının açık bir belirtisidir.

Ölü gömme âdetleri, yaşanan coğrafyadaki kültürlerin çeşitliliğine göre farklılıklar gösterir. Mezarlık anlayışı, mezar tipleri ve mezar hediyelerindeki çeşitlilik, bu kültür zenginliğinin her zaman bir göstergesi olmuştur.

III.II.I. Mezarlık Anlayışı

Antik Çağ toplumları ölümden sonraki hayata olan inançlarından dolayı, sosyal ve ekonomik durumlarına, gelenek ve göreneklerine ve ayrıca yaşadıkları coğrafyanın arazi yapısına göre değişik tiplerde mezar yapıları inşa etmişlerdir.

Roma Dönemi'nde inhumasyon gömülerde fakirler doğrudan toprağın içine gömülür ve genel olarak kuzey-güney yönlü olmak üzere boylu boyunca yatırılarak toprağa verilir. Zenginler ise iyi bir şekilde işlenmiş lahitler içine yerleştirilir.

Camihöyük yerleşiminde 2009-2010 yıllarında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan 34 mezarın basit ve sade bir mimariye sahip olması, mezarların içinde yer alan hediyelerin sayılarının az olması ve değerlerinin

⁴⁸ Çelgin 1992: 157.

çok fazla olmaması bu nekropol alanının alım gücü fazla olmayan az gelirli bir topluma ait halk mezarlığı olduğunu göstermektedir.

Yerleşim alanının 200 m kuzeybatısında yer alan nekropol alanında ortaya çıkarılan mezarlar mimari özellikleri, gömü türleri ve yönleri açısından ortak bir özellik göstermemektedir. Ayrıca mezarlar arasında herhangi bir yön birliği de yoktur. Belli kurallara uygun bir şekilde inşa edilmeyen mezarların, değişik dönemlerde kullanıldığı, hem bu düzensizlikten hem de mezarlarda ele geçen hediyelerin tarihlendirilmesinden anlaşılmaktadır.

Zaman içinde mezar kavramı ve mezar çeşitleri kültürlere ve dönemlere göre farklılık göstermektedir. Camihöyük Nekropol alanında arazi yapısına bağlı olarak çok çeşitli olmasa da 5 farklı tip mezar yapısının görülmesi, bu yerleşim alanında farklı kültürlerden gelen insanların yaşadığına dair bir kanıt olabilir.

III.II.II. Gömü Biçimleri

Yunan ve Roma dünyasının ölüye ve ölü gömme âdetlerine olan bakış açısı, kazılarda ele geçen kalıntılar ve bulgular, antik Yunan ve Romalıların ölüm hakkındaki düşünce ve yaklaşımlarından çok, ölüye hangi ritüelleri uyguladıklarını gösterir. Bunun yanı sıra, yıllar içinde ölü gömme ile ilgili âdetlerin de coğrafi bölge ve kültürlere göre hızlı değişimler göstermesi tüm dönemler için genel bir resmin çizilmesinde engeller çıkartmaktadır.

Helenistik Dönem’de inhumasyon ve kremasyon gömü biçimleri uygulanmıştır. Ancak inhumasyon daha yaygındır. Roma Dönemi’nde ise bu iki ölü gömme âdeti devam etmiştir. Kremasyon MS 1. yüzyıla kadar etkisini sürdürmüştür. Ancak Roma İmparatorluğu’nun geniş bir alana yayılmış olması ve bu sayede farklı toplumların kültürleriyle kaynaşması sosyal hayatın her alanını etkilediği gibi ölü gömme âdetlerinin de

değişmesine ve gelişmesine sebep olmuştur. Özellikle Hadrian Dönemi ile birlikte lahit yapımı büyük önem kazanmıştır. Bununla birlikte Hristiyanlık gibi farklı dinlerin benimsenmesi sebebiyle kremasyon yerini inhumasyona bırakmaya başlamış ve M.S. 2. yüzyılda inhumasyon gömüler baskın duruma gelmiştir.

Camihöyük Nekropol alanında yapılan kazılarda inhumasyon gömü şeklinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu inhumasyon gömülerde ölümler genelde sırt üstü olmak üzere kollar göğüs üzerinde birleştirilmiş bir şekilde yani dorsal pozisyonda mezar içerisine yatırılmıştır. Sadece M-5 mezarında ortaya çıkarılan iskelet yarı hocker pozisyonda gömülmüştür. İskeletlerin mezar içerisine yatırılışında herhangi bir yön birliği yoktur.

IV. BÖLÜM: MEZAR BULUNTULARI

Eski Çağ toplumları ölümden sonraki hayatın günlük yaşantılarından farklı olmadığını düşünüyorlardı. Bu sebeple genelde mezarlara bırakılan hediyeler; ölen kişinin mesleğine, yaşına ve cinsiyetine uygun olmaktaydı.⁴⁹ Ayrıca mezara bırakılan hediyelerin kaliteli, gösterişli ve değerli olması ölen kişinin maddi gücüyle alakalıydı.

Helenistik ve Roma yerleşmelerinde, özellikle de bütün Akdeniz mezarlarında ele geçen başlıca mezar hediyeleri unguentariumlar, sikkeler ve p.t. kaplardır.

IV.I. P.t. Kaplar

IV.I.I. Unguentariumlar

Unguentariumlar arkeolojide gözyaşı şişesi olarak tanınmaktadır. Çağlara göre farklılık gösteren unguentariumlar ortasında bir şişkinliğe sahip küçük boru şeklinde kaba bir çeşit kaptır.⁵⁰ Tip olarak ikiye ayrılırlar.

Bunlardan birincisi olan iç gövdeliler, fusiform olarak da adlandırılırlar. Bu kaplar; dışa dönük dudak, omuz üzerinde incelen boyun, yuvarlak profilli omuz, uzun silindirik boyun ve konik bir kaideye sahiptir. Bu form Helenistik Dönem içinde çok değişik yerlerde bulunmuştur.⁵¹

İkinci tip ise soğan gövdeliler yani bulbouslardır. Bu kaplar; dışa dönük ağızlı, uzun silindirik boyunlu, oval gövdeli, düz dipli bir şekle sahiptir. Bu şekil daha çok Geç Helenistik-Erken Roma dönemlerinde sevilerek kullanılmıştır.

⁴⁹ Kurtz – Boardman 1971: 209-210.

⁵⁰ Saltuk 1990: 81.

⁵¹ Hellström 1965: 23.

Unguentariumlar, yıllarca cenaze törenlerinde ölünün akrabalarının, kiralık yas tutan kadınların gözyaşlarının içinde toplandığı ve mezara ölü hediyesi olarak bıraktığı şişeler olarak biliniyordu.⁵² Oysa unguentariumlar güzel kokular kadar, yağ, sıvı, baharatlar, bal, sirke gibi yiyeceklerin konulmasına da yarıyordu.⁵³

Camihöyük Helenistik-Roma Nekropolü'nde ortaya çıkarılan mezarların sadece 6'sında olmak üzere toplam 7 adet p.t. unguentarium ele geçirilmiştir. Bu ele geçirilen unguentariumlar uzun ve dar boyunlu, basık şişkin gövdeli olup küçük halka diplidir. Tamamı iç gövdeli olan unguentariumlar M.Ö. 1-2 yüzyıllara tarihlenmektedir.

Eridanos Nekropol alanında ele geçen iç gövdeli bir unguentarium,⁵⁴ M.Ö. 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlenir. Dışa taşkın dudak, ince uzun boyun, keskin profilli omuzlar ve kısa konik kaide açısından Camihöyük mezarlarından çıkarılan unguentariumlar ile benzerlik göstermektedir. Ancak boyun, omuz ve karında birbirine paralel beyaz çizgilerin varlığı sebebiyle onlardan ayrılır.

2003 yılında Bakü-Tiflis-Ceyhan HPBH Projesi çerçevesinde gerçekleştirilen kurtarma kazıları sırasında ortaya çıkarılan arkeolojik alanlardan biri olan Yüceören Nekropolü'nde K-15 mezarında ele geçirilen unguentarium,⁵⁵ Bergama' da 1961 yılında şehir içi kazılarında C Mezarı'nda ele geçen iki unguentarium,⁵⁶ 2000 Yılı Muğla-Marmaris Merkez İyilik Kayası Nekropol Kazısı'nda Açma-1'de ele geçirilen 11 adet p.t. unguentarium,⁵⁷ Kelenderis 1989 Yılı Kazısı'nda N plankaresinde bir adet p.t. unguentarium⁵⁸ M.Ö. 2. yüzyıla tarihlendirilmiş iç formlu

⁵² Hellström 1965: 24.

⁵³ Hellström 1965: 24.

⁵⁴ Schlörb-Vierneisel 1966: 108 vd., Lev. 61, Res. 8. 199.

⁵⁵ Şenyurt v.d. 2005: 114-124, Res. 136.

⁵⁶ Kunisch 1972: 101, Res. 7.

⁵⁷ Morçöl 2001: 159, Res. 5.

⁵⁸ Zoroğlu 1990: 304, Res. 9.

unguentariumlardır. Aynı dönem iç gövdeli unguentariumlara Tarsus,⁵⁹ Lagina,⁶⁰ Patara,⁶¹ Gordion,⁶² Laodikeia,⁶³ Mylasa,⁶⁴ Phokaia⁶⁵ vb. birçok nekropol alanında rastlanmaktadır.

IV.I.II. Bardak ve Çömlekler

Camihöyük Nekropolü'nde ele geçen diğer mezar hediyeleri p.t. bardak ve testidir. Bardak, kupa ve testilerin mezarlara bırakılma amacı, Orphik inanca bağlanmaktadır. Ölülerin susuz olması ve yeryüzündeki hayatlarını veya yeraltında kendilerine yeni bir beden bulmadan önce yeraltında gördüklerini unutmaları için; Hades'te bulunan Lehte (Unutma Irmağı) ve Mnemosyne (Hatırlama Irmağı) gibi nehirlerden su içmeleri için mezarlara bırakılmıştır.⁶⁶

Camihöyük Nekropolü'nde M-9 mezarında p.t. çömlek, M-34 mezarında p.t. minyatür çömlek, M-35 mezarında p.t. testi ortaya çıkarılmıştır. Ele geçen bir diğer buluntu ise p.t. bardaktır.

2000 yılı Akdağ Kurtarma Kazısı'nda M-5 mezarında ortaya çıkarılan tek kulplu p.t. testi,⁶⁷ Boyalık Nekropolü 2008 yılı kazı çalışmalarında M-23 mezarında bir adet tek kulplu testi,⁶⁸ Kelenderis 1989 yılı kazısı O plankaresinde bulunan Mezar 3'de iki adet tek kulplu testi,⁶⁹ Perre Antik Kenti nekropol alanı 2008 kazı ve temizlik çalışmaları sırasında K-5 galerisi içerisinde 4 adet p.t. çömlek⁷⁰ gibi kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan

⁵⁹ Goldman 1950: 230, Res. 135-234.

⁶⁰ Tırpan 1996: 336, Res. 19.

⁶¹ Işık 1996: 209, Çiz. 8, U 17.

⁶² Edwards 1959: 267, Lev. 68, Res. 21.

⁶³ Şimşek 2007: 110, Res. 13

⁶⁴ Akarca 1952: 367-405, Lev. 39.

⁶⁵ Özyiğit 1996: 1-14, Çiz. 11.

⁶⁶ Grimal 1997: 442.

⁶⁷ Küçükçoban 2001: 254, Çiz. 1.

⁶⁸ Çetin 2009: 81.

⁶⁹ Zoroğlu 1990: 305, Res. 11.

⁷⁰ Eraslan v.d. 2009: 93, Res. 1-3.

örnekler Camihöyük nekropol alanında çıkarılan p.t. eserlerle hemen hemen aynı profil ve dönem özelliklerini göstermektedir.

IV.II. Sikkeler

Mezar hediyeleri arasında sikkelerde önemli bir yere sahiptir. Antik Yunan'da ölen kişinin ruhunun ölümler dünyasına gidebilmesi için, Styks ismindeki nehirde geçmesi gerekiyordu. Bu yaygın inanca göre ölümlerin Styks nehrinden geçebilmek için nehrin kayıkçısı Kharon'a ücret ödemeleri gerekiyordu⁷¹ ve bu ücret de en az bir Yunan obolosu idi.⁷²

Camihöyük nekropol alanında ortaya çıkarılan 5 mezarda toplam 7 adet bronz sikke ortaya çıkarılmıştır. Bu mezarlardan M-21 Mezarı'nda iskeletin ağız kısmında 3 adet bronz sikke ele geçirilmiştir. Aşırı derecede korozyona uğrayan sikkelerden sadece M-9 Mezarı'nda bulunan sikkenin ön ve arka yüzü okunabilmektedir. Bronz sikkenin ön yüzünde Roma Kralı Elagabalus'un sola bakan portresi yer almaktadır. Arka yüzünde ise dikdörtgen bir çerçeve içerisinde "ETA" monogramı okunabilmektedir. Arka yüzde ayrıca Erciyes Dağı tasvirinin altında ARGEIOS yazısının bir kısmı görülebilmektedir. Sikke M.S. 218-222 yıllarına tarihlenmektedir. Anadolu'da İmparator Elagabalus zamanına ait sikkelere çok fazla rastlanılmamaktadır. Ortaya çıkarılan örneklerin birçoğu da yerleşim yerlerinde ele geçirilmiştir.

Kappadokia bölgesinde ele geçen İmparator Elagabalus sikkelerinden biri Kaisareia kentinde basılmıştır. Sikkenin ön yüzünde İmparator Elagabalus'un sola bakan portresi görülmektedir. Arka yüzünde ise bölgeye özgü olan Peri Bacaları'nın tasviri ile orta kısımda muhtemelen bir tapınak olan alınlıklı bir yapı yer almaktadır.⁷³

⁷¹ Toynbee 1971: 44, Şahin 1996: 165, Cohen 2000: 176

⁷² Stevens, 1991: 215; Pausanias, XVIII, 1-4; Şahin 2004: 136.

⁷³ Atlan v.d. 1982: 80, Res. 64.

Bursa⁷⁴ ve Marmaris⁷⁵ Arkeoloji Müzeleri'nde İmparator Elagabalus'a ait sikkeler teşhir edilmektedir. Ayrıca Aigeai⁷⁶ ve Perge⁷⁷ kazılarında da İmparatora ait sikkeler ortaya çıkarılmıştır.

IV.III. Kemik Objeler

Camihöyük mezarlarında ele geçen mezar hediyelerinden biriside kemik iğnedir. Kazılar sonuncunda ortaya çıkarılan mezarlardan sadece M-21 ve M-35 mezarlarında birer adet kemik iğne ortaya çıkarılmıştır.

Erythrai Nekropolü'nde 1988 yılı kazılarında 4 no'lu mezarda,⁷⁸ Boyalık Nekropolü'nde bulunan M-23 mezarında,⁷⁹ Bolu ili merkez ilçe Tabaklar Mahallesi Kurtarma Kazısı'nda 7 numaralı mezar içerisinde⁸⁰ Helenistik ve Roma dönemlerine tarihlenen kemik iğneler bulunmuştur. Kemik iğneler yoğun bir şekilde kullanılan mezar hediyeleri arasındadır.

⁷⁴ Okçu v.d. 2004: 152.

⁷⁵ Yılmaz 2006: 30, Lev. IV, Res. 49.

⁷⁶ Eti 2006: 76.

⁷⁷ Köker 2007: 41.

⁷⁸ Özyiğit 1988: 136, Res. 15.

⁷⁹ Çetin 2009: 81.

⁸⁰ Güneş 2008: 77.

SONUÇ

Arkeolojik veriler ilk insandan günümüze kadar ölü gömme ve mezar hazırlama kültürünün varlığını göstermektedir. Ölü'nün gömülmesi, Paleolitik Dönem'den günümüze kadar gelen bir gelenektir. Kuzey Irak'taki Şanidar Mağarası'nda bulunan bir iskelet, bu geleneğin 60 bin yıl kadar eskiye uzandığını kanıtlayan örneklerden biri olarak gösterilebilir. Neandertal olarak tanımlanan uzun, basık kafalı ve çıkıntılı bir yüzü olan bu insan etrafındaki çeşitli çiçeklerle gömülmüştür.⁸¹ Bu da ölü gömme ritüellerinin ne kadar eski bir gelenek olduğunu gösterir.

Ölülerin gömülmesi işlemi farklı yöntemlerle günümüze kadar uygulanarak gelmiştir.⁸² Bu yöntemler: yeraltı oyma mezarlar, yeraltı örme mezarlar, taş sandık mezarlar, toprak mezarlar, kerpiç sandık mezarlar, urneler, küp mezarlar, kaya mezarlar ve lahitlerdir.

Aynı kültüre ait toplulukların mezarları açıldığında ölü gömme ve âdetlerinin benzer şekilde oldukları görülmektedir. Ancak bir bölgeye sonradan göç, savaş vb. farklı sebeplerden dolayı yerleşmiş insanların kültürleri, yeni geldikleri bu bölgede yaşayan yerli halkın kültüründen hem etkilenmiş hem de o kültürü etkilemiştir.

Camihöyük Helenistik-Roma Nekropolü'nde ortaya çıkarılan mezarların 18'i taş sanduka, 5'i kerpiç sanduka, 4'ü çömlek ve kalan 7 tanesi ise basit mezar tipindedir. Mezarlar tipolojik olarak çok fazla çeşitlilik göstermemektedir. Ancak ölü gömme âdetlerinde görülen bu az sayıda farklılık, yukarıda da bahsettiğimiz gibi farklı kültürlere ait insanların belli zaman aralıklarında bu bölgeye gelip yaşadıklarını ve geldikleri yerlerin kültürlerini yaşatmaya çalıştıklarını gösteren birer kanıt olabilir.

⁸¹ Lewin 2000: 2-3.

⁸² Ergeç 2008: 436.

Nekropol alanında ortaya çıkarılan mezarları tarihlenememiz de bize yardımcı olan buluntular sikkeler ve p.t. malzemelerdir. Bulunan 7 adet sikke içerisinde sadece bir tanesi net olarak okunup, tarihlenebilmektedir. M-9 mezarında ele geçirilen sikke Roma Kralı Elagabalus dönemine tarihlenmektedir (M.S. 218-222). Bu sikke buluntularının yanı sıra mezarlardan ele geçen p.t. kaplar, özellikle uzun ve dar boyunlu, basık şişkin gövdeli iç formu unguentariumlar genel olarak M.Ö. 2-1. yüzyıla tarihlenmektedir. Mezarlardan ele geçen az sayıdaki p.t. kaplar ve sikkeler bu mezarlık alanının M.Ö. 2.-1. yüzyıllar ile M.S. 3. yüzyılın ortalarına kadar kullanıldığını göstermektedir. Camihöyük Nekropol alanı Helenistik ve Roma dönemleri boyunca kesintisiz bir şekilde kullanılmış olan bir halk mezarlığıdır.

Camihöyük toplumunun antropolojik analizine bakıldığında, ölüm yaşı ortalaması, kadınlarda 26.66, erkeklerde 28.80'dir. Kadınlarda en yoğun ölümler 18 ila 30 yaşları arasında gözlenmiştir. Genellikle eski toplumlarda kadınlarda doğurganlığın yoğun olduğu dönem olan genç erişkinlik döneminde ölümler yüksek oranlar göstermektedir. Kadınlarda ölümlerin doğurganlık döneminde yoğunlaştığı görülmüştür. Erkeklerin ölüm dağılımına baktığımızda ölümler en çok 20-35 yaş aralığında gerçekleşmiştir. Bu durum da eski toplumlarda sıkça rastlanılan bir olgudur. Bu toplumlarda savaşlardan dolayı 20-35 yaş dönemi erkekler için riskli olmaktadır. Tüm eski Anadolu toplumlarının genel özelliği olan bu yüksek oranlar yetersiz ve kötü beslenme, sağlık koşulların iyi olmaması, bulaşıcı hastalıkların etkili olmasıyla açıklanabilir. Doğurganlık döneminde kadın ölümleri, savaşa gitme yaşı dönemi erkek ölümleri ve % 25.12 gibi düşük yaşam ortalamasıyla beklenen sonuçları vermiş ve döneminin özelliklerini yansıtmıştır.⁸³

Bunun yanı sıra Camihöyük toplumunun patolojik bulgularında en çok göze çarpan olgu, genç bireyler olmasına rağmen dişlerin ileri düzeyde

⁸³ Başoğlu 2011: 6.

aşınmış olmasıdır. Buna yanında diş çürüğüne ve diş taşına az oranda rastlanmaktadır. Bilim insanları tarafından diş aşınmasının derecesi ve tipinin, bir toplumun beslenme alışkanlığı ve yaşam biçimiyle doğrudan bağlantılı olduğu ileri sürülmektedir. Camihöyük yerleşiminin ırmak kenarı, az yükseltili, verimli topraklara sahip bir bölge olması ve elde edilen küp, çömlek, şişe, iri çanak ve benzeri değişik şekillerden oluşan kaba seramikler gibi arkeolojik buluntular yerleşim alanını tarımsal nitelikli bir yerleşme alanı olduğu yönünde güçlü veriler sunmaktadır. Buradan yola çıkarak Camihöyük toplumunun bir tarım toplumu olduğunu ve buğday gibi nişasta ağırlıklı beslenme biçimine sahip olduğu ve bunun yanı sıra yumuşak besinlerle beslenmedikleri de söylenmektedir.⁸⁴ Toplumun paleodiyet analizi de bu sonuçları desteklemektedir. Bu insanların ırmak kenarı bir yerleşime sahip olmalarına rağmen proteinden ziyade sebze ve karbonhidrat ağırlıklı beslendikleri belirlenmiştir.⁸⁵ Bunun yanı sıra yaşamları sırasında yoğun olarak kurşundan etkilendikleri ortaya çıkmıştır.⁸⁶ Bu durum Roma Dönemi'nde kurşunun günlük yaşamda- su borularının yapımı gibi- sıklıkla kullanılmasıyla açıklanabilir.⁸⁷

Patolojik incelemelerde çok fazla sağlık sorunları olmadığı gözlemlenen bu toplumda, osteofit ve schmorl nodülünün diğer patolojik olgulara göre daha fazla ve erkek bireylerde görülmesi, bu toplumun özellikle de erkeklerin günlük yaşantılarında ağırlık ve güce bağlı işler yaptığının bir göstergesi olduğu belirtilmektedir. Toplumun bir tarım toplumu olması ve tarlada veya ağır işlerde çalışmış olabilecekleri göz önünde bulundurulduğunda bu koşulların da osteofit ve schmorl nodülü gibi eklem rahatsızlıklarının oluşması üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir.⁸⁸

⁸⁴ Başoğlu 2012: 20.

⁸⁵ İzci v.d. 2013: 4.

⁸⁶ İzci v.d. 2013: 6.

⁸⁷ Kitman 2000.

⁸⁸ Başoğlu 2012: 21.

VI. KAYNAKÇA

AKARCA 1952:

Aşkıldil AKARCA, “Mylasa’da Helenistik Bir Mezar”, *Belleten* 16, 63, 1952, s. 367-405

AKŞİT 1985:

İlhan AKŞİT, *Roma İmparatorluk Tarihi*, MÖ 27-MS 395, İstanbul, 1985.

AKURGAL 1995:

Ekrem AKURGAL, *Anadolu Uygarlıkları*, Net Yayınları, İstanbul, 1995.

ARSLAN vd. 2011:

Melih ARSLAN, Mustafa METİN, M. Okan CİNEMRE, Tolga ÇELİK, Mehtap TÜRKMEN, “Julio polis Nekropolü 2010 Yılı Kazı Çalışmaları”, 20. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 2011, s.169-188.

ASLAN 2000:

Murat ASLAN, *Antikçağ Anadolu’sunun Savaşçı Kavmi Galatlar*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2000.

ATLAN vd. 1982:

Sabahat ATLAN, Nezahat BAYDUR, *Grek ve Roma Sikkeleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1982.

BAKIR vd. 2007:

Güven BAKIR, Yaşar ERSOY, Hüseyin CEVİZOĞLU, Ümit GÜNGÖR, İlkan HASDAĞLI, “2006 Yılı Klazomenai Kazısı”, 29. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 3., 2007, s. 313-323.

BAŞOĞLU 2011:

Okşan BAŞOĞLU, "Nevşehir/Camihöyük Helenistik-Roma Dönemi İnsanlarının Sağlık Sorunları", *Olba Dergisi*, Sayı: 19, Ankara, 2012.

BAŞOĞLU vd. 2011:

Okşan BAŞOĞLU, Yücel ŞENYURT, Tuğçe ŞENER, Çilem SÖNMEZ, "Nevşehir/Camihöyük İskeletlerinin Paleoantropolojik Açıdan Değerlendirilmesi", *Adli Bilimler Dergisi*, S.2, s.7-15.

COHEN 2000:

B. Cohen, *Not the Classical Ideal: Athens and the Construction of the Other in Greek Art*, Boston, 2000.

ÇELGİN 1994:

A. Vedat ÇELGİN, "Termessos ve Çevresinde Nekropol ve Epigrafi Araştırmaları: 1975-1991 Yılları Arasında Yapılan Çalışmaların Toplu Sonuçlarına Kısa Bir Bakış", 13. *Anadolu Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 1994, s. 153-177.

ÇETİN v.d. 2009:

Nusret ÇETİN, Vahap KAYA, "Boyalık Nekropolü 2008 Yılı Kazı Çalışmaları", 18. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 2009, s.79-90.

ÇIRAK 2010 :

Nuray ÇIRAK, Selma KAYA, "2009 İDÇ Nekropolü Kurtarma Kazısı", 19. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, s. 217-232.

EDWARDS 1959:

G. R. EDWARDS, "The Gordion Campaign of 1958", *American Journal of Archaeology*, Vol. 63, No. 3, 1959, s. 263-268.

ERASLAN vd. 2009:

Fehmi ERASLAN, Recep ÖZMAN, Fuat ŞANCI, Muhammet ARSLAN, M. Nuri KARACA, Mehmet ALKAN, “Perre Antik Kenti Nekropol Alanı 2008 Yılı Kazı ve Temizlik Çalışmaları”, 18. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 2009, s. 91-104.

ERGEÇ 2008:

Rifat ERGEÇ, “Gaziantep’te Geçmişten Bugüne ölü Gömme Gelenekleri”, *Euergetes*, Cilt I, Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya, 2008.

ETİ 2006:

Elvan L. ETİ, *Aigeai Sikkeleri-Roma İmparatorluk Dönemi* (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006.

GOLDMAN 1950:

Hetty GOLDMAN, *Excavations at Gözlükule*, Tarsus, Vol. I, The Hellenistic and Roman Period, 1950.

GOLDMAN 2001:

A. L. GOLDMAN, *A Roman Town Cemetery at Gordion Turkey*, Expedition 43/2, s. 9-20.

GRİMAL 1997:

Pierre GRİMAL, *Mitoloji Sözlüğü, Yunan ve Roma*, S. Tamgüç (Çev.), Sosyal Yayınları, İstanbul, 1997.

GÜNEŞ 2008:

Mustafa Y. GÜNEŞ, “Bolu İli, Merkez İlçe, Tabaklar Mahallesi 8 Pafta, 118 Ada, 32 Parseldeki Kurtarma Kazısı 2005”, 17. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 2009, s. 75-88.

HELLSTRÖM 1965 :

Pontus Hellström, Pottery of Classical and Latter Date, Terra Cotta Lamps and Glass, Labraunda II, Michigan University, 1965.

HELLSTRÖM 1965:

Pontus Hellström, *Pottery of Classical and Later Date Terrakotta Lamps and Glass*, Labraunda Swedish Excavations and Researches II, 1, Lund, 1965.

IŞIK 1996:

Fahri IŞIK, "Patara'95", 18. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 2, 1996, s. 191-217.

İZCİ v.d. 2013:

Yusuf İZCİ, Serdar KAYA, Onur ERDEM, Cemal AKAY, Cahit KURAL, Buğra SOYKUT, Okşan BAŞOĞLU, Yücel ŞENYURT, Selim KILIÇ, Çağlar TEMİZ, "Paleodietary Analysis of Human Remains from a Hellenistic-Roman Cemetery at Camihöyük, Turkey," *Journal of Anthropology*, vol. 2013, Cairo 2013, s. 1-7.

KAYA 2004:

M. Ali KAYA, "Roma Lejyonları ve Anadolu", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XIX/2, İzmir, s. 87- 98.

KITMAN 2000:

J.L. KITMAN, *The Secret History of Lead*, The Nation 2000.

KORKMAZ v.d. 2011:

Erdal KORKMAZ, Beyhan GÜRMAN, "İzmir İli Aliağa İlçesi Bozköy, Biçerova Mevkii Kyme Antik Kenti Doğusu Sur Dışı Yapıları ve Doğu Nekropolü Kurtarma Kazısı", 20. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 2011, s. 69-93.

KÖKER 2007:

Hüseyin KÖKER, *Perge Kazı Sikkeleri*, 1999-2004 (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007.

KÖKSAL ve GÖNCÜOĞLU 1997:

S. KÖKSAL ve M. C. GÖNCÜOĞLU, “İdiş Dağı-Avanos Alanının Jeolojisi (Nevşehir, Orta Anadolu)”, *MTA Dergisi* 119, s. 73-87.

KUNİSCH 1972:

N. KUNİSCH, “Grabfunde Aus Dem Stadtgebiet von Bergama”, *Pergamon Gesammelte Aufsätze*, 1972, s. 94-107.

KURTZ - BOARDMAN 1971:

Donna C. KURTZ - John BOARDMAN, *Greek Burial Customs*, New York, 1971.

KÜÇÜKÇOBAN 2001:

Fütühat KÜÇÜKÇOBAN, “2000 Yılı Akdağ Kurtarma Kazısı”, 12. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 2001, s. 251-262.

KÜÇÜKGÜNEY 2008 :

Zuhal KÜÇÜKGÜNEY, “İDÇ Liman Kurtarma Kazısı (İzmir İli, Aliağa İlçesi, Çakmaklı Köyü, Kendirci Mevkii 613 ve 68 Parsellere Ait)”, 17. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, s. 53-74.

LEWİN 2000:

Roger LEWİN, *Modern İnsanın Kökeni*, Tübitak Yayınları, Ankara, 2000.

MANSEL 1971:

A. Müfid MANSEL, *Ege ve Yunan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1971.

MORÇÖL 2001:

Çiğdem MORÇÖL, “2000 Yılı Muğla-Marmaris Merkez İyilik Kayası Nekropol Kazısı Ön Raporu”, 12. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 2001, s. 157-172.

OKÇU v.d. 2004:

Recep OKÇU, Ebru DURLUPINAR, Aynur ARTAR, *Bursa Arkeoloji Müzesi Sikkeler Teşhir Kataloğu*, Bursa, 2004, s. 152.

OSTROGORSKY 1999:

Georg OSTROGORSKY, *Bizans Devlet Tarihi*, F. Işıltan (Çev.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

ÖZGÜNEL 1992:

Coşkun ÖZGÜNEL, “1991 Yılı Gülpınar (Apollo-Smintheus Tapınağı) Kazı ve Onarım Çalışmaları”, 14. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 1., 1992, s. 509-514.

ÖZSAİT 1982:

Mehmet ÖZSAİT, “Anadolu’da Roma Egemenliği”, *Görsel Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, Cilt 2, Görsel Yayınlar, İstanbul, s. 380-482.

ÖZYİĞİT 1988:

Ömer ÖZYİĞİT, “1988 Yılı Erythrai Sondaj Çalışmaları”, 11. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 1, 1989, s. 125-150.

ÖZYİĞİT 1989:

Ömer ÖZYİĞİT, “1994 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, 17. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 2, 1996, s. 1-26.

POLAT v.d. 2008:

Gürcan POLAT, Yasemin POLAT, Kahraman YAĞIZ, Onur ZUNAL, “Antandros 2008 Yılı Kazıları”, 31. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2009.

POLAT v.d. 2009:

Gürcan POLAT, Yasemin POLAT, Kahraman YAĞIZ, Rabia AKTAŞ, Evren ACAR, “Antandros 2009 Yılı Kazıları”, 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2010, s. 98-121.

SALTUK 1990:

Secda SALTUK, *Arkeoloji Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, 1990.

SCHLÖRB - VIERNEİSEL 1966:

Barbara SCHLÖRB-VIERNEİSEL, “Eridanos Nekropole” I .*Mitteilungen Abteilung*, 81, 1966, s. 4-111.

STEVENS 1991:

S.T. Stevens, “Charon's Obol and Other Coins in Ancient Funerary Practice”, *Phoenix*, Vol. 45., No. 3., 1991.

STRABON:

Coğrafya, A. Pekman (Cev.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1987.

SÜR 1972:

Özdoğan SÜR, *Türkiye'nin, Özellikle İç Anadolu'nun Genç Volkanik Alanlarının Jeomorfolojisi*, Ankara, 1972.

ŞAHİN 1996:

N. Sahin, “Beyaz Lekythos'lar Işığında Klasik Devirde Atina'da Ölüm İkonografisi ve Ölü Kültü”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, Cilt 4., 1996, s. 143-167.

ŞAHİN 2004:

I. Şahin, “Mısır ve Yakın Doğu Etkileriyle Yunan Mitolojisindeki "Kayıkçı Kharon" Tipinin Gelişimi”, *Olba X*, Mersin, 2004.

ŞENYURT v.d. 2006 :

S. Yücel ŞENYURT, Atakan AKÇAY, Yalçın KAMIŞ, Yüceören, *Doğu Kilikya’ da Bir Helenistik - Roma Nekropolü*, Ankara, 2006.

ŞENYURT v.d. 2009 :

S. Yücel ŞENYURT, Atakan AKÇAY, Yalçın KAMIŞ, *Camihöyük Kurtarma Kazısı 2009 Kazı Raporu*, 2009.

ŞENYURT v.d. 2010 :

S. Yücel ŞENYURT, Atakan AKÇAY, Yalçın KAMIŞ, *Camihöyük Kurtarma Kazısı 2010 Kazı Raporu*, 2010.

ŞİMŞEK 2007:

Celal ŞİMŞEK, “2006 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları”, 29. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 3., 2007, s. 99-122.

ŞİMŞEK 2009 :

Celal ŞİMŞEK, “2008 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları”, 31. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 4., 2009, s. 101-134.

TALBOT 1999:

A. Mary TALBOT, “Bizans Manastır Sistemine Giriş”, *Cogito Bizans*, Ö. Arikan (Çev.), 17, 1999, s. 161-176.

TAVUKÇU 2006 :

Zerrin Aydın Tavukçu, *Parion Nekropolü 2005 Buluntuları*, (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi 2006), Erzurum, 2006.

TIRPAN 1996:

Ahmet TIRPAN, “Lagina Hekate Temenosu 1995”, 18. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 2, 1996, s. 309-336.

TOYNBEE 1971:

J. M. C. Toynbee, *Death And Burial In The Roman World*, 1971.

YILDIZ 1982:

H. Dursun YILDIZ, “Bizans Tarihi”, *Görsel Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, Cilt 3, İstanbul, s. 488-618.

YILMAZ 2006:

A. Tamer YILMAZ, *Marmaris Arkeoloji Müzesindeki Roma İmparatorluk Sikkeleri*, (Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 2006.

ZOROĞLU 1990:

Levent ZOROĞLU, “Kelenderis 1989 Yılı Kazısı”, 12. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1990, s. 301-317.

VII. KATALOG

Katalog mezar numaralarına göre düzenlenmiştir. Levhalar mezar gruplarına göre sıralandığından, katalogda levha numarası işlenmiştir.

M-1 Mezarı :

Levha No.: Lev. 1

Mezar Türü: Taş Sanduka

Pozisyon:

Ölçüleri: Uz.: 1.85 m, Gen.: 0.57 m, Der.: 0.22 m

Yönü: Doğu-Batı

Tanım: Taş sanduka mezarın üst kapak taşları tahribat sırasında sökülmüştür, mezar içerisinde herhangi bir iskelet kalıntısına rastlanmamıştır.

Buluntular: Mezardan buluntu ele geçmemiştir.

M-2 Mezarı :

Levha No.: Lev. 2

Mezar Türü: Taş Sanduka

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri: Uz.: 1.88 m, Gen.: 0.51 m, Der.: 0.48 m

Yönü: Doğu-Batı

Tanım: İri kireç taşı bloklarla yan sandukalar oluşturulmuştur. Mezarın kapak taşları sağlam değildir. İskeletin kafatası doğu tarafında yer almaktadır. Eller karın üzerinde üst üste yerleştirilmiştir.

Buluntular: Mezardan buluntu ele geçmemiştir.

M-3 Mezarı :**Levha No.:** Lev. 15**Mezar Türü:** Kerpiç Sanduka**Pozisyon:** Dorsal**Ölçüleri:** Uz.: 2.05 m, Gen.: 0.89 m, Der.: 0.36 m**Yönü:** Kuzeydoğu-Güneybatı

Tanım: Üst üste kerpiç blokların dizilmesi ile oluşturulmuştur. Kapak yapısına ulaşılammış olan mezarda iskelet iyi korunmuştur. Kolun dirsekten aşağı kalan kısımları tam olarak korunmamış olmakla birlikte, ellerin karın üzerinde birleştirildiği anlaşılmaktadır.

Buluntular: Bir adet p.t. unguentarium ele geçmiştir. İğ gövdeli unguentarium oldukça uzun ve dar boyunlu, basık şişkin gövdelidir. MÖ 2-1. yüzyıla tarihlenmektedir.

M-4 Mezarı :**Levha No.:** Lev. 3**Mezar Türü:** Taş Sanduka**Pozisyon:** Dorsal**Ölçüleri:** Uz.: 1.78 m, Gen.: 0.63 m, Der.: 0.43 m**Yönü:** Kuzeydoğu-Güneybatı

Tanım: Mezar oldukça iyi korunmuştur. Üç parça sal taşından yapılmış kapak taşı sağlam olarak ele geçmiştir. İskelet çok iyi korunmamıştır. Kafatası mezarın kuzeydoğu tarafında yer almaktadır.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-5 Mezarı :

Levha No.: Lev. 23

Mezar Türü: Basit Toprak

Pozisyon: Yarı Hoker

Ölçüleri: Uz.: 1.20 m, Gen.: 0.54 m

Yönü: Batı-Doğu

Tanım: Ana toprak üzerine gömünün yarı hoker pozisyonda yatırılması ile oluşturulmuştur. Sol tarafı üzerine yatırılmış gömünün baş kısmı batı tarafındadır ve yüzü kuzeye doğru bakmaktadır.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-6 Mezarı :

Levha No.: Lev. 4

Mezar Türü: Taş Sanduka

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri: Uz.: 1.71 m, Gen.: 0.64 m

Yönü: Doğu-batı

Tanım: Tüf kayaçların yan sanduka ve üst kapak taşları olarak kullanıldığı mezar, kötü korunmuştur. Mezarda kafatası doğu tarafında yer almaktadır. Yan kapak taşları bulunmayan mezarın, ana toprak içerisine açılan mezar çukurunun üzerinin tüf bloklarla kapatılması ile oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-7 Mezarı :

Levha No.: Lev. 24

Mezar Türü: Basit Toprak

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri: Uz.: 1.50 m, Gen.: 0.55 m

Yönü: Batı-Doğu

Tanım: Ana toprak üzerinde, sırt üstü yatırılmış iskelet oldukça kötü korunmuştur. Kafatasının yarısı ele geçmezken, tahribatın yüzeye çok yakın olması sebebiyle gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-8 Mezarı :

Levha No.: Lev. 5

Mezar Türü: Taş Sanduka

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri: Uz.: 0.85 m, Gen.: 0.38 m, Der.: 0.32 m

Yönü: Batı-Doğu

Tanım: Muhtemelen bir çocuğa ait olan mezar oldukça küçük boyutludur. Kafatasının küçük bir kısmı ve sol kol kemiklerinin bazı parçaları dışında iskeletin diğer kısımları tahrip olmuştur.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-9 Mezarı :

Levha No.: Lev. 16

Mezar Türü: Kerpiç Sanduka

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri: Uz.: 1.80 m, Gen.: 0.69 m, Der.: 0.39 m

Yönü: Kuzey-Güney

Tanım: En iyi korunmuş mezarlardan biridir. Kafatası güney kesimde yer almaktadır. Kollar gövde üzerinde, eller üst üste gelecek şekilde birleştirilmiştir.

Buluntular: Bir adet p.t. çömlek ve bronz bir sikke ele geçmiştir.

M-10 Mezarı :

Levha No.: Lev. 6

Mezar Türü: Taş Sanduka

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri: Uz.: 1.90 m, Gen.: 0.63 m, Der.: 0.35 m

Yönü: Kuzey-Güney

Tanım: Mezarda kafatası kuzeyde yer almaktadır. İskeletin belden yukarı kısmı çok kötü korunmuştur.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-11 Mezarı :**Levha No.:** Lev. 7**Mezar Türü:** Taş Sanduka**Pozisyon:** Dorsal**Ölçüleri:** Uz.: 1.56 m, Gen.: 0.70 m, Der.: 0.48 m**Yönü:** Kuzey-Güney

Tanım: İskelet oldukça iyi korunmuştur. Yüzü doğuya bakan gömünün kolları, dirsekten kırılarak gövde üzerinde birleştirilmiştir. Tüflerden kesilmiş bloklar, yan sanduka taşı olarak kullanılmıştır.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-12 Mezarı :**Levha No.:****Mezar Türü:** Basit Toprak**Pozisyon:****Ölçüleri:****Yönü:**

Tanım: Camihöyük mezarlarında genel olarak görülen tek gömü özelliğinin dışına çıkan iki mezardan biri olan M 12 mezarında 3 birey bulunmaktadır.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-13 Mezarı :

Levha No.: Lev. 8

Mezar Türü: Taş Sanduka

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri: Uz.: 1.60 m, Gen.: 0.55 m, Der.: 0.38 m

Yönü: Doğu-Batı

Tanım: Kafatası bulunamamıştır. Femur ve tibia kemikleri iyi korunmuştur.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-14 Mezarı :

Levha No.: Lev. 9

Mezar Türü: Taş Sanduka

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri: Uz.: 1.88 m, Gen.: 0.96 m, Der.: 0.51 m

Yönü: Kuzey-Güney

Tanım: Mezarda kafatası kuzeyde yer almaktadır. Yüz doğuya doğru bakmaktadır. Kollar dirsekten kırılarak, eller karın üzerinde birleştirilmiştir. Yan sandukalar yassı kireç taşı bloklardan kesilerek oluşturulmuştur. İskelet iyi korunmuştur.

Buluntular: Bir adet p.t. şişe, bir adet p.t. unguentarium, bir adet bronz sikke ele geçmiştir.

M-15 Mezarı :**Levha No.:** Lev. 25**Mezar Türü:** Taş Kapaklı Basit Toprak**Pozisyon:** Dorsal**Ölçüleri:** Uz.: 2.06 m, Gen.: 0.84 m, Der.: 0.41 m**Yönü:** Kuzeybatı-Güneydoğu

Tanım: Çift gömü uygulamasının görüldüğü tek mezardır. Üzeri tuf ve sal taşı bloklarla örtülü olarak tespit edilmiştir. Yanlarda sanduka taşları bulunmamaktadır. İki gömünün de kafatası kuzeybatıda bulunmaktadır. Üstteki bireyin bacak kemiklerinin hemen altında alttaki bireyin bacak kemikleri yer almaktadır. Kafataslarından alttaki bireye ait olanı hafif sağa yatık olup, üstteki bireyin kafatasının hemen altındadır. İskeletlerin pozisyonu ve korunmuşluk durumları göz önüne alındığında gömülerin farklı zamanlarda yapılmadığı, iki bireyin aynı anda tek bir mezara yerleştirildiği düşünülmektedir.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.**M-16 Mezarı :****Levha No.:** Lev. 19**Mezar Türü:** Çömlek**Pozisyon:** Hocker**Ölçüleri:** Uz.:0.6 m, Gen.: 0.5 m**Yönü:** Doğu-Batı

Tanım: İri boyutlu çömlek içerisinde bir çocuğa ait olduğu anlaşılan, oldukça kötü korunmuş iskelet parçaları ele geçmiştir.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-17 Mezarı :

Levha No.: Lev. 10

Mezar Türü: Taş Sanduka

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri: Uz.: 0.9 m, Gen.: 0.6 m

Yönü: Kuzey-Güney

Tanım: Mezar içerisinden herhangi bir iskelet parçası ele geçmemiştir.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-18 Mezarı :

Levha No.: Lev. 32

Mezar Türü: Pişmiş Toprak Lahit

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri:

Yönü: Kuzeydoğu-Güneybatı

Tanım: Baş kısmı güneybatıda bulunmaktadır. İskeletin baş kısmında parçalanmış pişmiş bir toprak lahdin dip kısmı açığa çıkarılmış olup, lahdin geri kalan kısımları da kırılarak iskeletin alt kısmına serilmiş olduğu gözlenmiştir.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-19 Mezarı :

Levha No.: Lev. 29

Mezar Türü: Kireç Taşı

Pozisyon:

Ölçüleri:

Yönü: Kuzeydoğu-Güneybatı

Tanım: Mezar kireç taşı ile çevrelenmiştir. Muhtemelen bir çocuğa ait olan mezarda iskelet kalıntılarına rastlanmamıştır.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-20 Mezarı :

Levha No.: Lev. 26

Mezar Türü: Basit Toprak

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri:

Yönü:

Tanım: Baş kısmı kuzeybatıda bulunan yatırılmış bir iskelet açığa çıkarılmıştır. İskelet kötü korunmuştur.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-21 Mezarı :**Levha No.:** Lev. 11**Mezar Türü:** Taş Sanduka**Pozisyon:** Dorsal**Ölçüleri:****Yönü:****Tanım:** Taş ve kerpiç malzeme ile yapılmış sanduka mezar, devşirme kireç taşı kapaklıdır. Mezarda baş kısmı kuzeydoğuda bulunan iskelet kötü korunmuş durumdadır.**Buluntular:** Bir adet pişmiş toprak şişe, üç adet bronz sikke ve bir adet kemik iğne bulunmuştur**M-22 Mezarı :****Levha No.:** Lev. 30**Mezar Türü:** Kireç Taşı**Pozisyon:** Dorsal**Ölçüleri:****Yönü:** Kuzey-Güney**Tanım:** Kireç taşı kapaklı devşirme mimari taşlardan yapılmıştır. İskeletin başı güneydedir. Muhtemelen yetişkin bir kadına ait olan iskelet kötü korunmuştur.**Buluntular:** İki adet pişmiş toprak şişe, bir adet korozyonlu bronz sikke ve bir adet kemik obje bulunmuştur.

M-23 Mezarı :

Levha No.: Lev. 27

Mezar Türü: Basit Toprak

Pozisyon:

Ölçüleri:

Yönü:

Tanım: Dağıtılmış bir görünümde olan mezarda iskelete ve herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-24 Mezarı :

Levha No.: Lev. 17

Mezar Türü: Kerpiç Sanduka

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri:

Yönü: Kuzey-Güney

Tanım: Taş ve kerpicin birlikte kullanıldığı sanduka mezarda başı güneyde bulunan yatırılmış bir iskelet açığa çıkarılmıştır.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-25 Mezarı :**Levha No.:** Lev. 20**Mezar Türü:** Çömlek**Pozisyon:****Ölçüleri:****Yönü:**

Tanım: İç içe geçirilmiş iki çömlekten oluşan ve yanları taşlarla desteklenmiş mezar yüzeye yakın olduğundan üst kısmı tarımsal faaliyetler sonucu tahrip olmuştur. Mezarda bebek kafatası parçaları ortaya çıkarılmıştır.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-26 Mezarı :**Levha No.:** Lev. 12**Mezar Türü:** Taş Sanduka**Pozisyon:** Dorsal**Ölçüleri:****Yönü:**

Tanım: Taş sandukasının sadece bir kısmı korunmuş olarak tespit edilen mezarda, baş kısmı kuzeydoğuda bir iskelet açığa çıkarılmıştır. Kötü korunmuş durumdaki iskeletin diz kısmından aşağısı bulunamamıştır.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-27 Mezarı :**Levha No.:** Lev. 13**Mezar Türü:** Taş Sanduka**Pozisyon:** Dorsal**Ölçüleri:****Yönü:** Kuzeydoğu-Güneybatı**Tanım:** Kireç taşı kapaklı taş sanduka mezar devşirme taşlardan yapılmıştır. İskelet kötü korunmuş durumdadır.**Buluntular:** Bir adet pişmiş toprak şişe bulunmuştur.**M-30 Mezarı :****Levha No.:** Lev. 21**Mezar Türü:** Çömlek**Pozisyon:** Dorsal**Ölçüleri:****Yönü:** Kuzeydoğu-Güneybatı**Tanım:** Bu mezar büyük boyutlu bir çömleğin iki parçaya ayrılmasıyla oluşturulmuştur. Çevresi taşlarla desteklendiği anlaşılan çömlek mezar içerisinde baş kısmı doğuda bulunan bir iskelet açığa çıkarılmıştır. İskelet kötü korunmuş durumdadır.**Buluntular:** Buluntu ele geçmemiştir.

M-31 Mezarı :**Levha No.:** Lev. 22**Mezar Türü:** Çömlek**Pozisyon:** Dorsal**Ölçüleri:****Yönü:** Kuzeydoğu-Güneybatı**Tanım:** Çevresi küçük taşlarla desteklenmiş durumda tespit edilen çömleğin üst kısmı tarımsal faaliyetler nedeniyle tahrip olmuş durumda tespit edilmiştir.**Buluntular:** Buluntu ele geçmemiştir.**M-32 Mezarı :****Levha No.:** Lev. 31**Mezar Türü:** Kireç Taşı**Pozisyon:****Ölçüleri:****Yönü:** Kuzeydoğu-Güneybatı**Tanım:** Bir kısmı korunmuş durumda tespit edilmiştir. Tarımsal faaliyetler nedeniyle tahrip olduğu anlaşılan mezarda, sadece tibia ve fibula kemiklerine rastlanmıştır.**Buluntular:** Buluntu ele geçmemiştir.

M-33 Mezarı :

Levha No.: Lev. 28

Mezar Türü: Basit Toprak

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri:

Yönü: Kuzeydoğu-Güneybatı

Tanım: Baş kısmı güneybatıda bulunan bir iskelet açığa çıkarılmıştır. Kötü korunmuştur.

Buluntular: Buluntu ele geçmemiştir.

M-34 Mezarı :

Levha No.: Lev. 18

Mezar Türü: Kerpiç Sanduka

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri:

Yönü: Kuzeydoğu-Güneybatı

Tanım: M-18 mezarına ait pişmiş toprak lahit parçalarının kaldırılmasının ardından daha altta bir mezarın bulunduğu anlaşılmıştır. Baş kısmı kuzeydoğuda bulunan bir iskelet açığa çıkarılmıştır. İskelet kötü korunmuştur.

Buluntular: Bir adet pişmiş toprak unguentarium, bir adet minyatür çömlek ele geçmiştir.

M-35 Mezarı :

Levha No.: Lev. 14

Mezar Türü: Taş Sanduka

Pozisyon: Dorsal

Ölçüleri:

Yönü: Kuzeydoğu-Güneybatı

Tanım: Üzeri iri kireç taşı bloklarla kapatılmıştır. Baş kısmı güneybatıda bir iskelet tespit edilmiştir. İskelet kötü korunmuştur.

Buluntular: Bir adet pişmiş toprak testi, bir adet sikke, bir adet kemik iğne ele geçmiştir.

Mezar Adı	Yönü	Ölçüleri	Buluntular	Gömü Türü	Tanım	Levha No.
M-1	Doğu-Batı	Uz.1.85 – Gen. 0.57 – Der. 0.22			Üst kapak taşları sökülüştür.	1
M-2	Doğu-Batı	Uz.1.88 – Gen. 0.51 – Der. 0.48		Dorsal	İri kireç taşı bloklar ile yan sandukalar yapılmıştır, kapak taşları korunmamıştır	2
M-4	Kuzeydoğu-Güneybatı	Uz.1.78 – Gen. 0.63 – Der. 0.43		Dorsal	Kapak taşı sağlamdır, üç parça sal taşından yapılmıştır.	3
M-6	Doğu-Batı	Uz.1.71 – Gen. 0.64		Dorsal	Tüf kayalar üst ve yan kapak taşı olarak kullanılmıştır, mezar kötü korunmuştur	4
M-8	Kuzey-Güney	Uz.0.85 – Gen. 0.38 – Der. 0.32		Dorsal	Küçük boyutlu bir çocuğa ait mezardır.	5
M-10	Kuzey-Güney	Uz.1.90 – Gen. 0.63 – Der. 0.35		Dorsal	Mezar kapaklarından sadece bir tanesi korunmuştur.	6
M-11	Kuzey-Güney	Uz.1.56 – Gen. 0.70 – Der. 0.48		Dorsal	Tüf taşı bloklar yan sanduka taşı olarak kullanılmıştır.	7

Tablo 1: Taş Sanduka Mezarlar

Mezar Adı	Yönü	Ölçüleri	Buluntular	Gömü Türü	Tanım	Levha No.
M-13	Doğu-Batı	Uz.1.60 – Gen. 0.55 – Der. 0.38		Dorsal	Tüf taşı bloklar yan sanduka taşı olarak kullanılmıştır.	8
M-14	Kuzey-Güney	Uz.1.88 – Gen. 0.96 – Der. 0.51	P.t bardak ve unguentarium, bir adet bronz sikke	Dorsal	Yan sandukalar yassı kireç taşından yapılmıştır	9
M-17	Kuzey-Güney	Uz.0.90 – Gen. 0.60		Dorsal	Kapak taşı sağlamdır, dört parça taştan yapılmıştır.	10
M-21	Kuzeydoğu-Güneybatı		P.t. unguentarium, üç adet bronz sikke ve kemik iğne	Dorsal	Devşirme kireç taşı kapaklıdır.	11
M-26	Kuzeydoğu-Güneybatı			Dorsal	Taş sandukanın sadece bir kısmı korunmuştur.	12
M-27	Kuzeydoğu-Güneybatı		P.t. unguentarium	Dorsal	Kireç taşı taş sanduka mezar devşirme taşlarla oluşturulmuştur.	13
M-35	Kuzeydoğu-Güneybatı		P.t. testi, bronz sikke ve kemik iğne	Dorsal	Üzeri iri kireç taşı bloklarla kapatılmıştır.	14

Tablo 2: Taş Sanduka Mezarlar

Mezar Adı	Yönü	Ölçüleri	Buluntular	Gömü Türü	Tanım	Levha No.
M-3	Kuzeydoğu-Güneybatı	Uz.2.05 – Gen. 0.89 – Der. 0.36	P.t. unguentarium	Dorsal	Üst üste kerpiç blokların dizilmesiyle oluşturulmuştur.	15
M-9	Kuzey-Güney	Uz.1.80 – Gen. 0.69 – Der. 0.39	P.t çömlek ve bir adet bronz sikke	Dorsal	Yan sandukalar kerpiç bloklardan yapılmıştır.	16
M-24	Kuzey-Güney			Dorsal	Yan sandukalar kerpiç bloklardan yapılmıştır.	17
M-34	Kuzeydoğu-Güneybatı		P.t. unguentarium ve p.t. minyatür çömlek	Dorsal	P.t. lahit mezarın kaldırılmasının ardından altta çıkmıştır.	18

Tablo 3: Kerpiç Sanduka Mezarlar

Mezar Adı	Yönü	Ölçüleri	Buluntular	Gömü Türü	Tanım	Levha No.
M-16	Doğu-Batı				İri boyutlu çömlek kullanılmıştır.	19
M-25	Doğu-Batı				İç içe geçirilmiş iki çömlektir oluşmaktadır.	20
M-30	Kuzeydoğu-Güneybatı			Dorsal	Büyük boyutlu bir çömleğin iki parçaya ayrılmasıyla yapılmıştır.	21
M-31	Kuzeydoğu-Güneybatı				Çömleğin üst kısmı tarımsal faaliyetler sonucunda tahrip olmuştur.	22

Tablo 4: Çömlek Mezarlar

Mezar Adı	Yönü	Ölçüleri	Buluntular	Gömü Türü	Tanım	Levha No.
M-5	Doğu-Batı	Uz.1.20 – Gen. 0.54		Yarı hoker	Ana toprak üzerine gömülüdür.	23
M-7	Doğu-Batı	Uz.1.50 – Gen. 0.55		Dorsal	Ana toprak üzerine gömülüdür.	24
M-12				3 birey bulunmaktadır.		
M-15	Kuzeybatı-Güneydoğu			Dorsal, 2 birey bulunmaktadır.	Üzeri tuf ve sal taşı bloklarla örtülüdür.	25
M-20	Kuzeybatı-Güneydoğu			Dorsal	Ana toprak üzerine gömülüdür.	26
M-23	Doğu-Batı				Dağıtılmış bir görüntüdedir.	27
M-33	Kuzeydoğu-Güneybatı			Dorsal	Ana toprak üzerine gömülüdür.	28

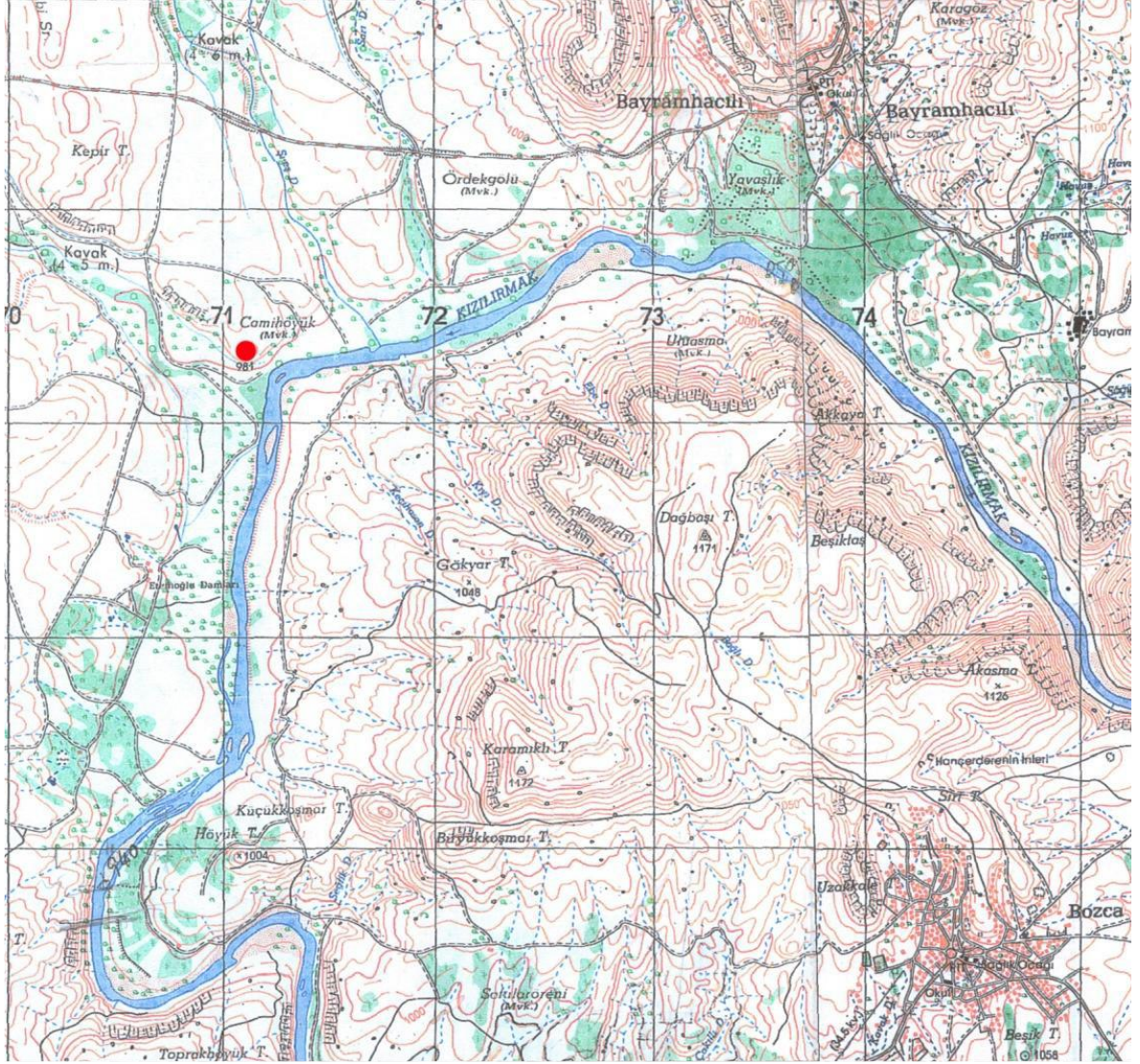
Tablo 5: Basit Toprak Mezarlar

Mezar Adı	Yönü	Ölçüleri	Buluntular	Gömü Türü	Tanım	Levha No.
M-19	Doğu-Batı				Mezar kireç taşı ile çevrenmiştir.	29
M-22	Kuzey-Güney		2 adet p.t unguentium, bronz sikke ve kemik boncuk.	Dorsal	Kireç taşı kapaklıdır ve devşirme mimari elemanlardan oluşturulmuştur.	30
M-32	Kuzey-Güney				Tarımsal faaliyetler sebebiyle tahrip olmuştur.	31

Tablo 6: Kireç Taşı Mezarlar

Mezar Adı	Yönü	Ölçüleri	Buluntular	Gömü Türü	Tanım	Levha No.
M-18	Kuzeydoğu- Güneybatı			Dorsal	P.t. lahit parçalanarak iskeletin altına serilmiştir	32

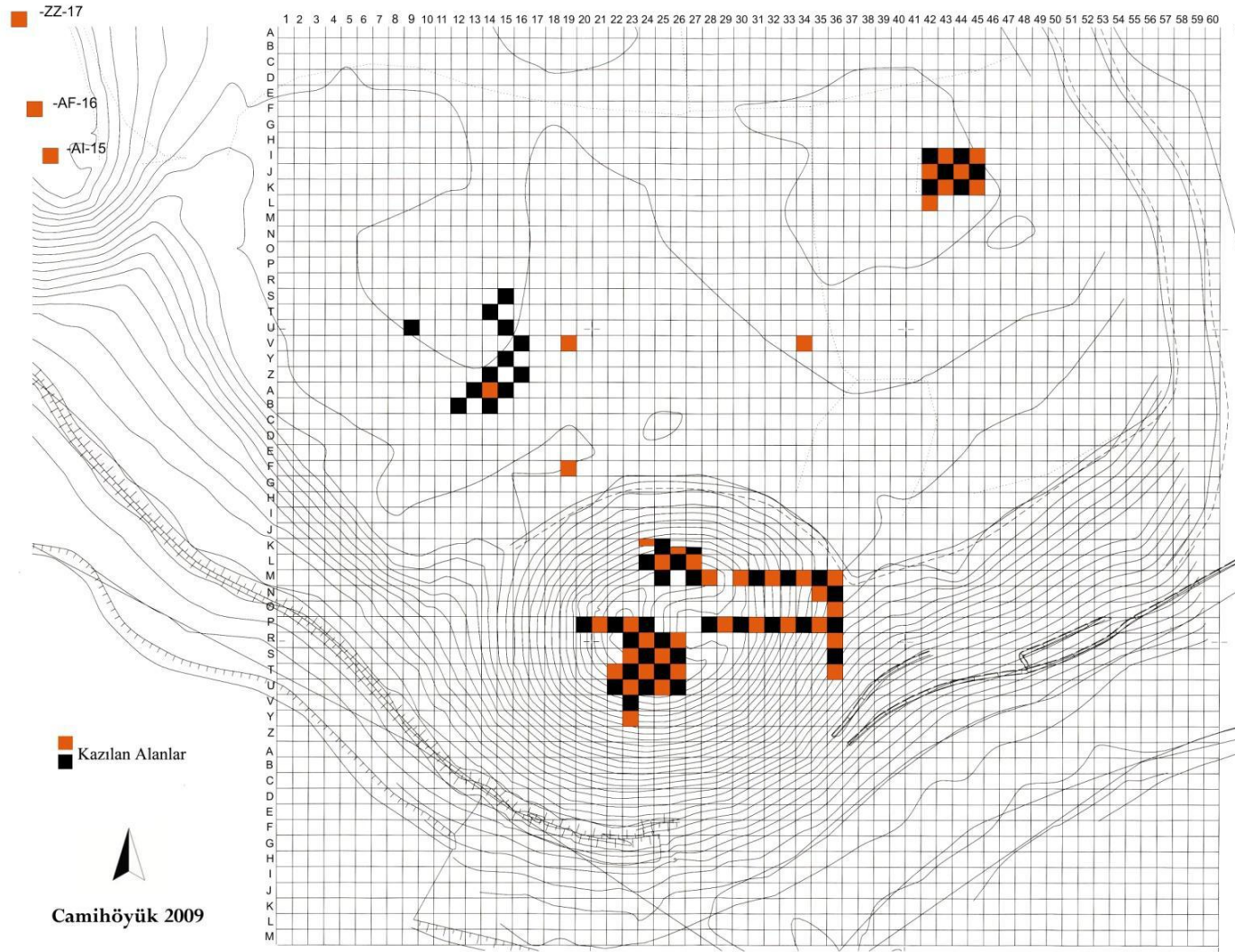
Tablo 7: Pişmiş Toprak Lahit Mezar

HARİTA 1

HARİTA 2

RESİM 1

RESİM 2

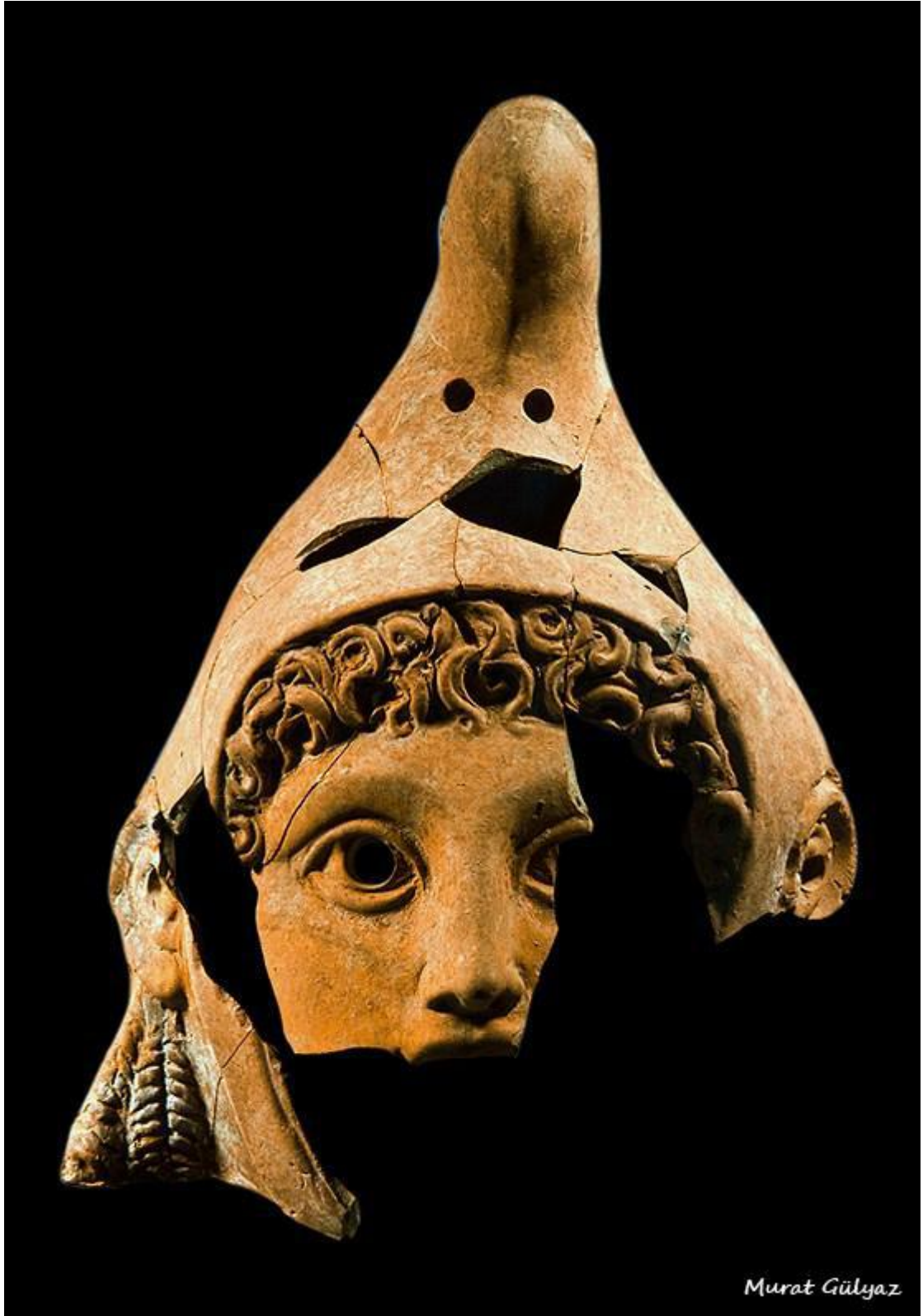
RESİM 3

RESİM 4

RESİM 5

RESİM 6

RESİM 7

RESİM 8

RESİM 9

RESİM 10

RESİM 11

RESİM 12

RESİM 13

RESİM 14

RESİM 15

RESİM 16

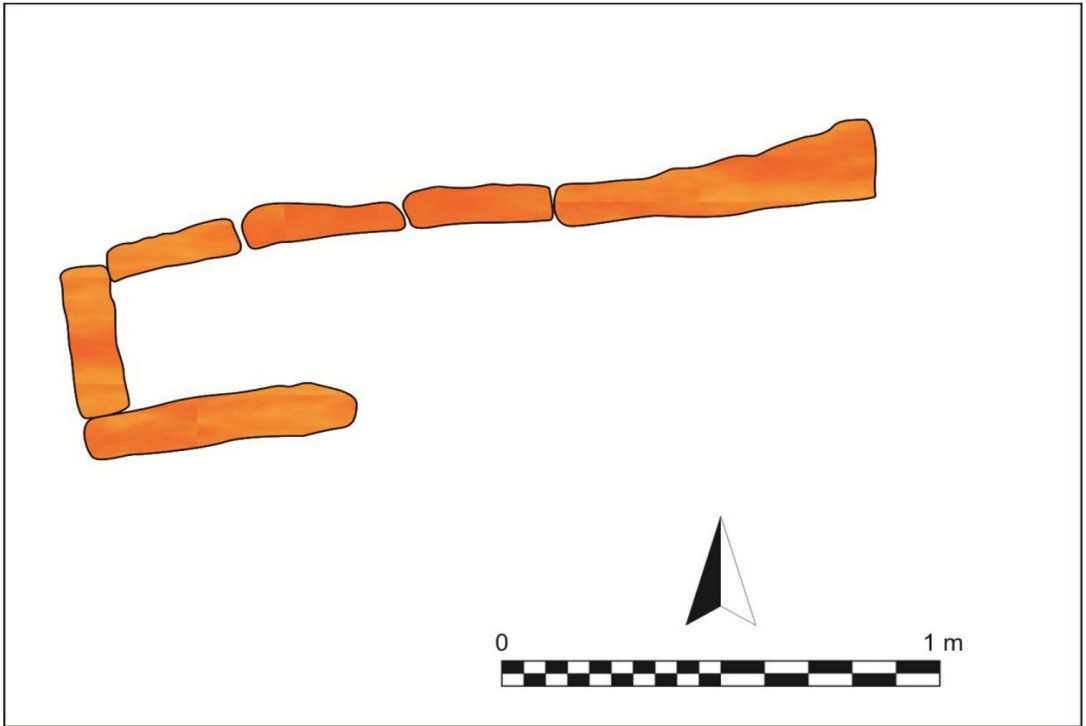
RESİM 17

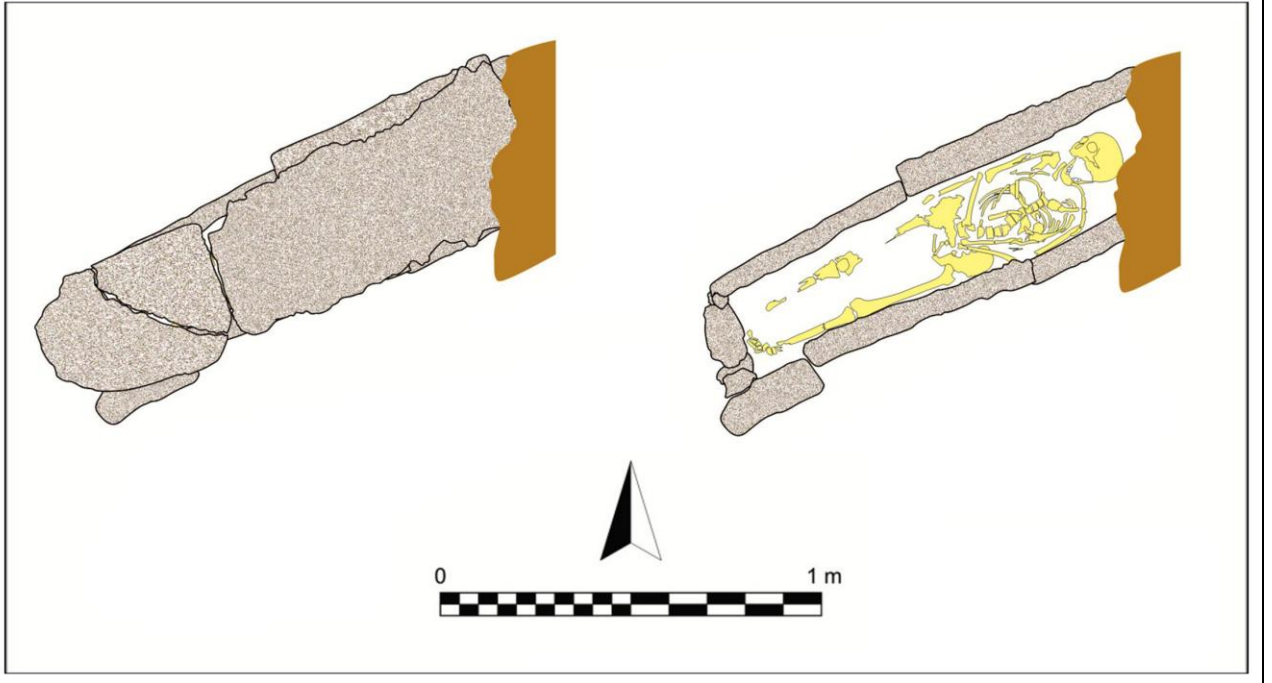
RESİM 18

RESİM 19

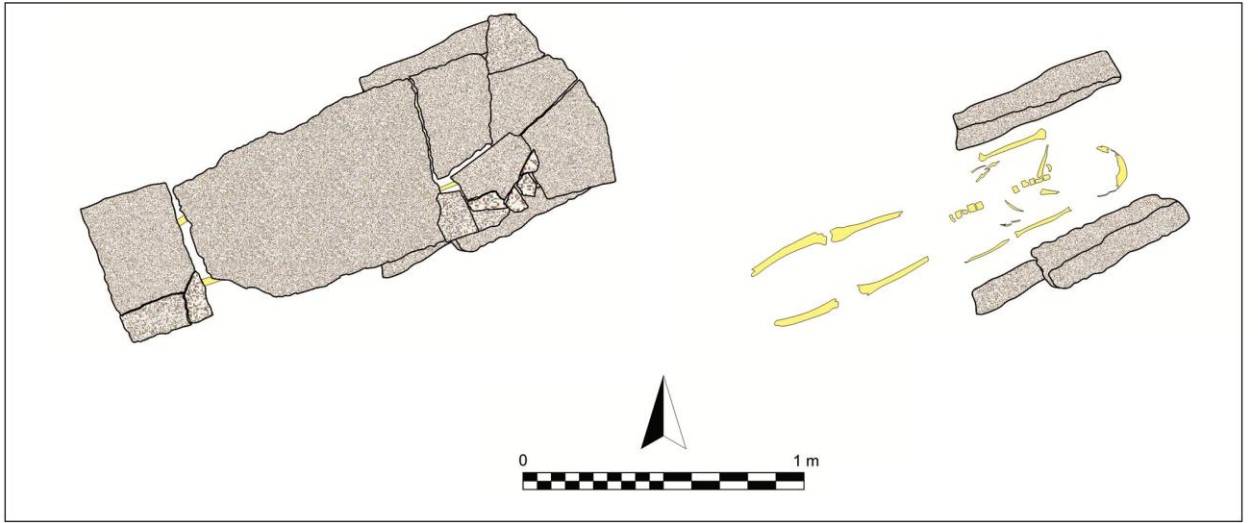
LEVHA 1 : M 1 Mezarı

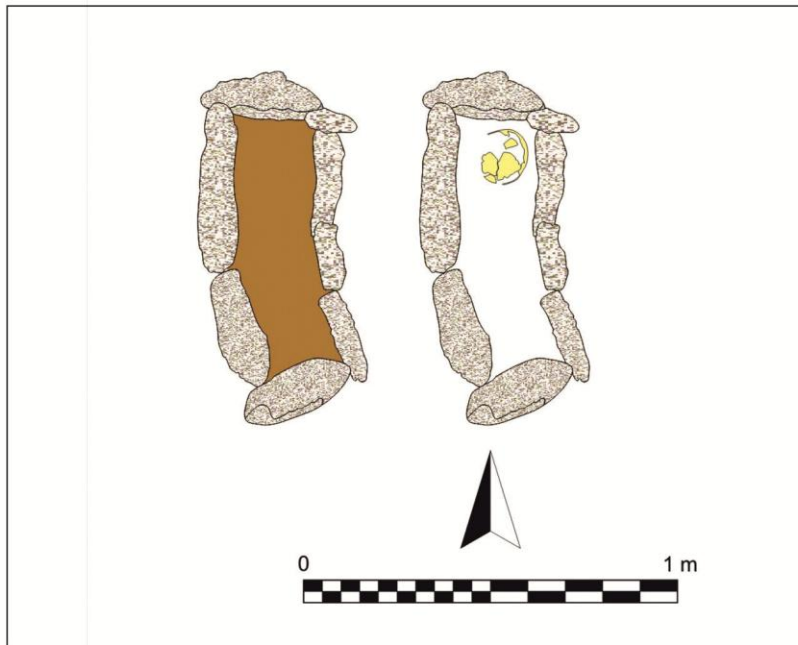
LEVHA 2 : M 2 Mezarı

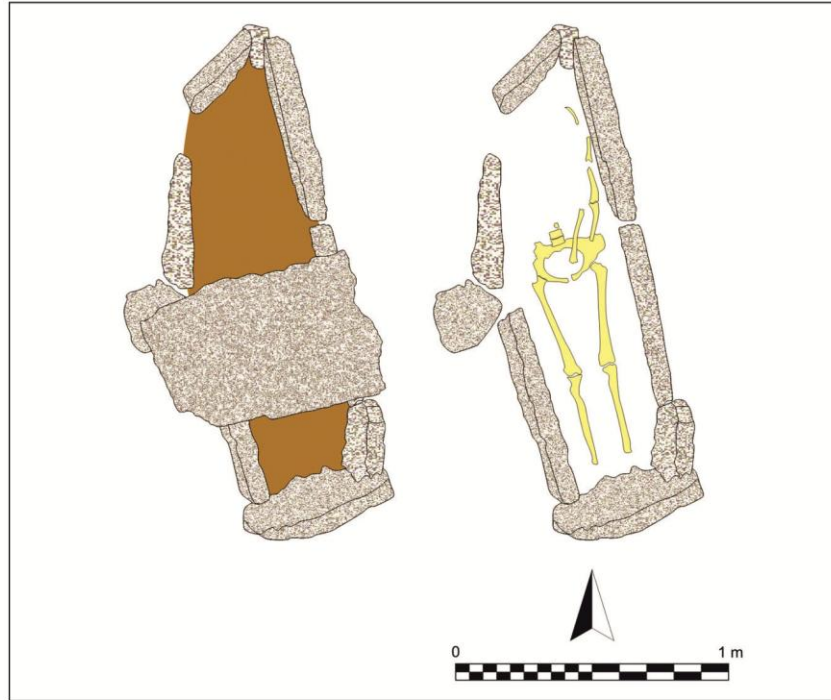
LEVHA 3 : M 4 MEZARI

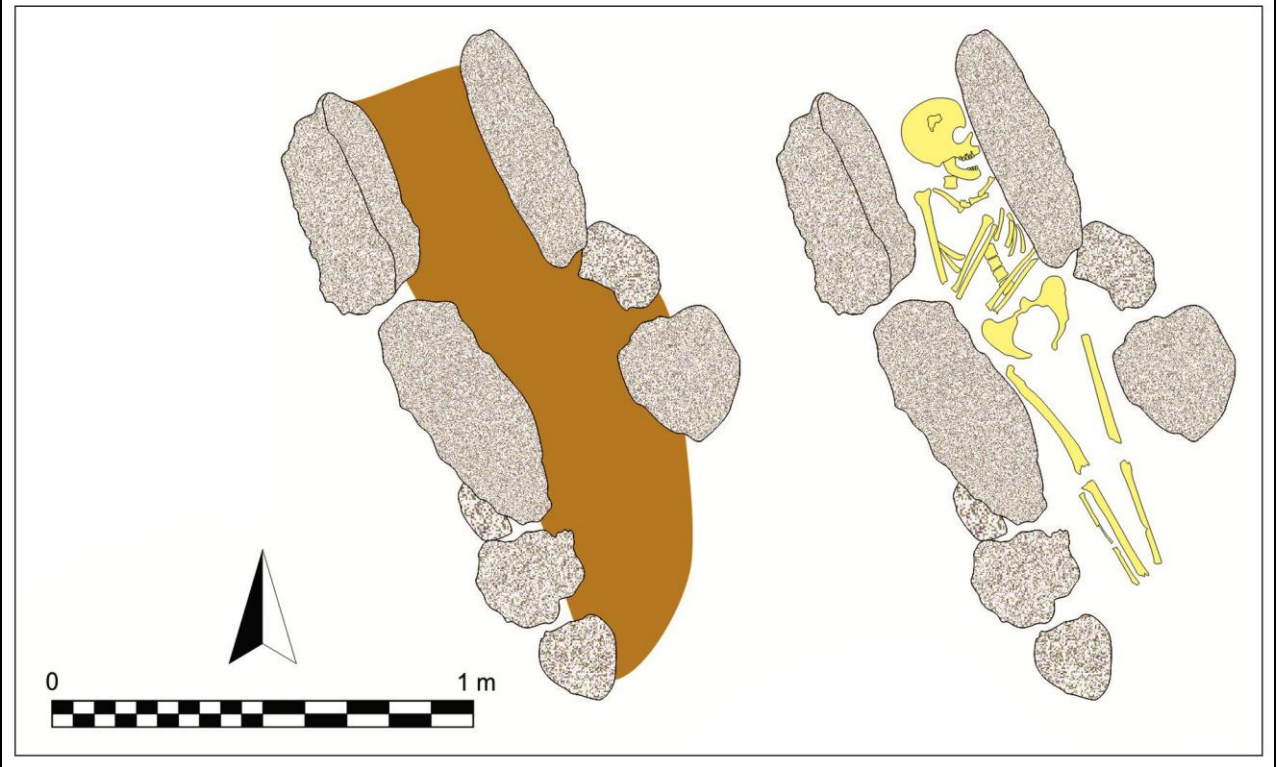
LEVHA 4 : M 6 Mezarı

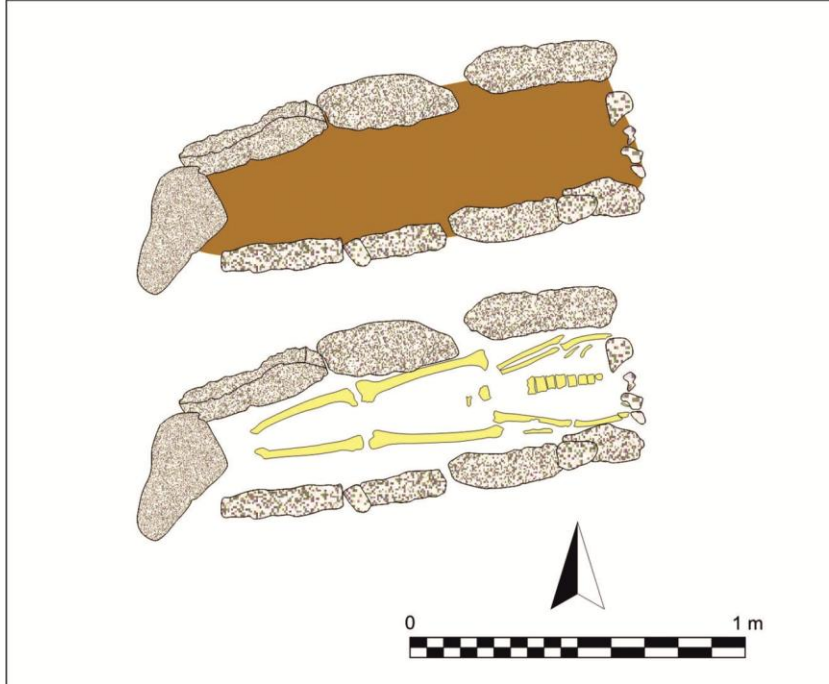
LEVHA 5 : M 8 Mezarı

LEVHA 6 : M 10 Mezarı

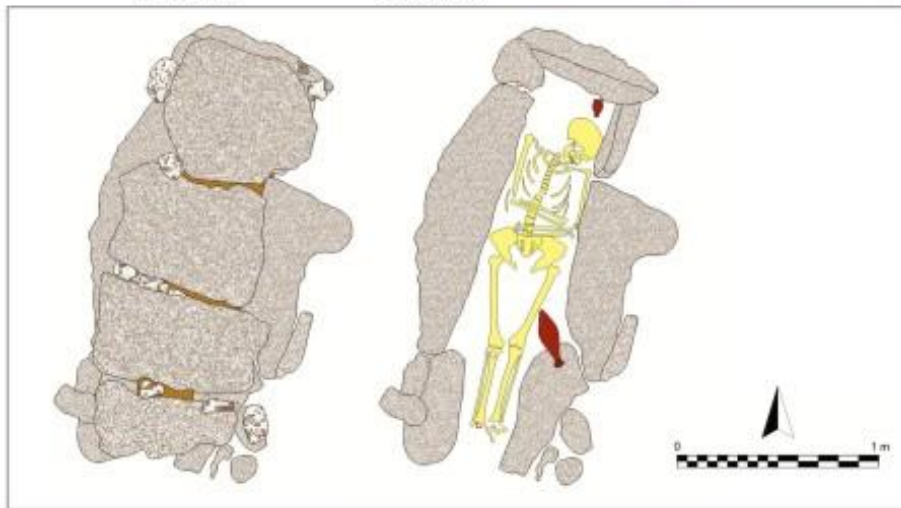
LEVHA 7 : M 11 Mezarı

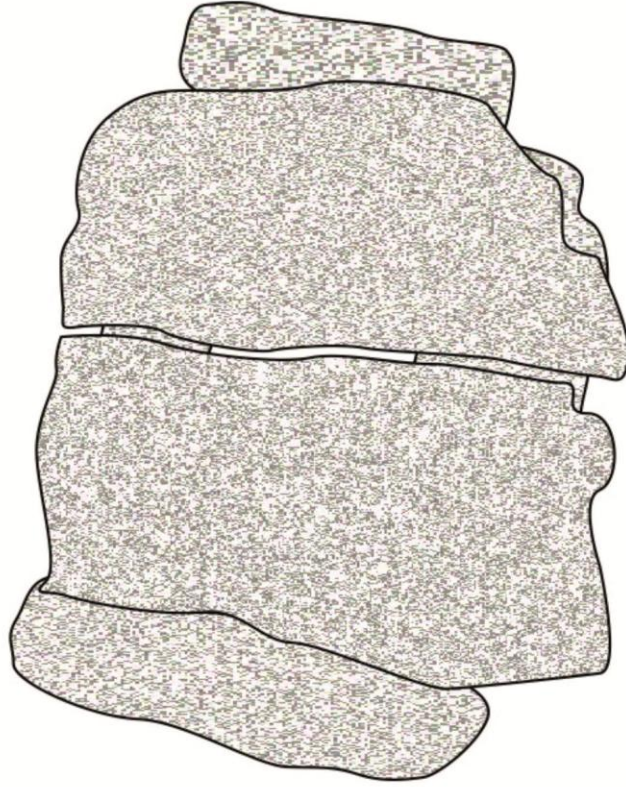
LEVHA 8 : M 13 Mezarı

Levha 9c

LEVHA 9 : M 14 Mezarı

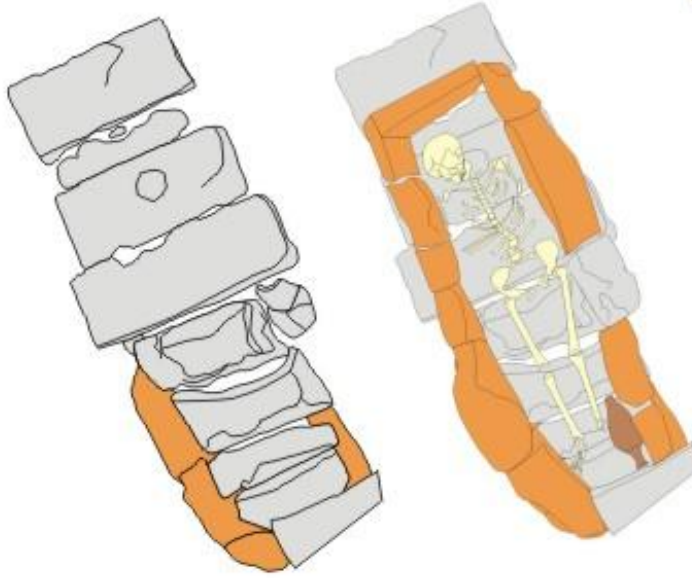
LEVHA 10 : M 17 Mezarı

Levha 11c

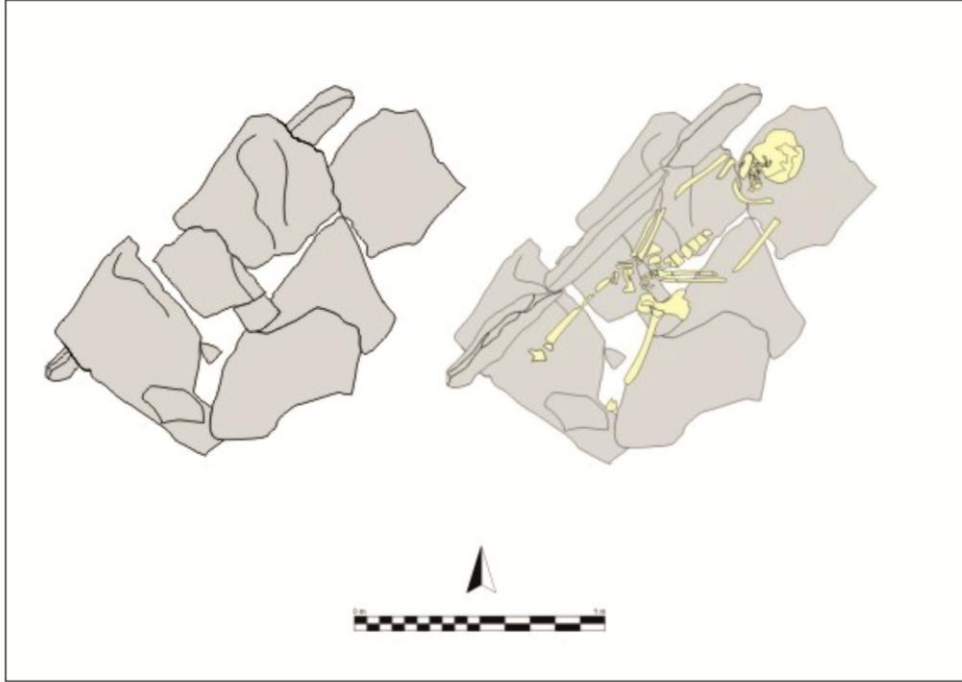

Levha 11b

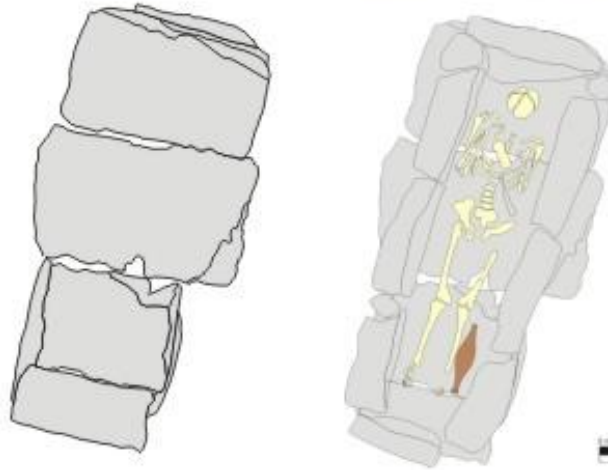

Levha 11a

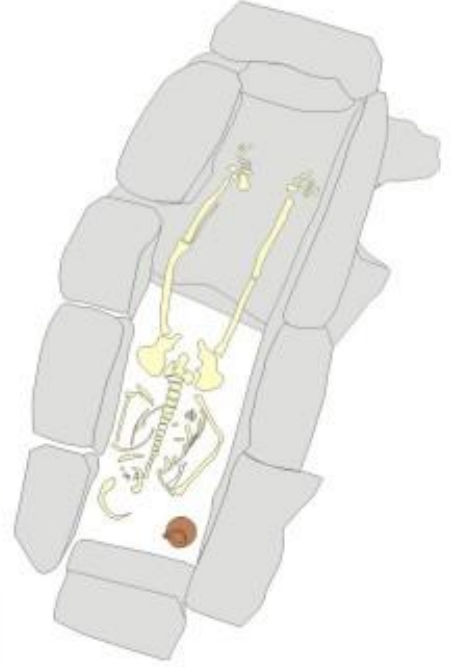
LEVHA 12 : M 26 Mezarı

Levha 13a

LEVHA 13 : M 27 Mezarı

Levha 14a

Levha 14c

Levha 14b

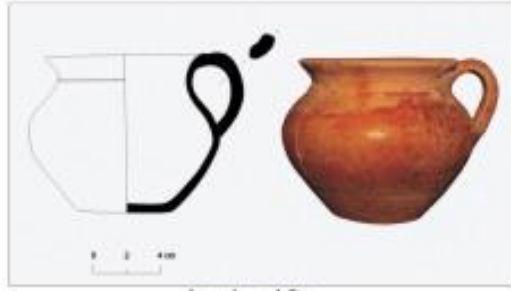

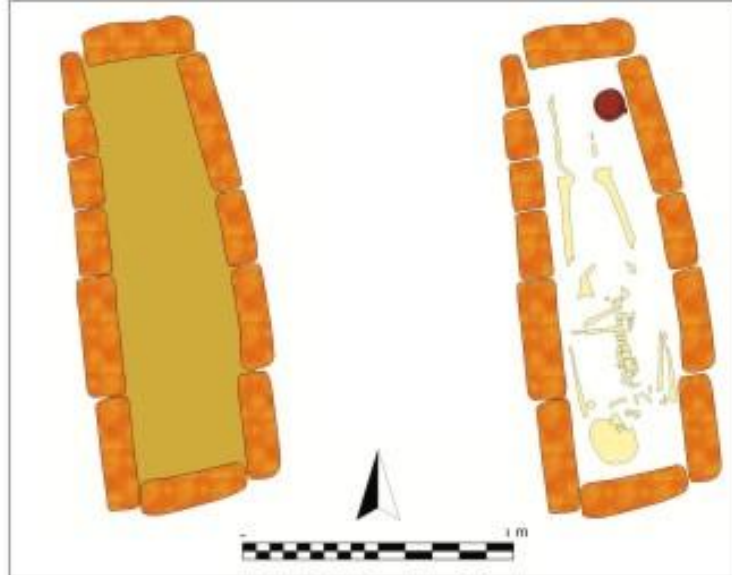
LEVHA 15 : M 3 Mezarı

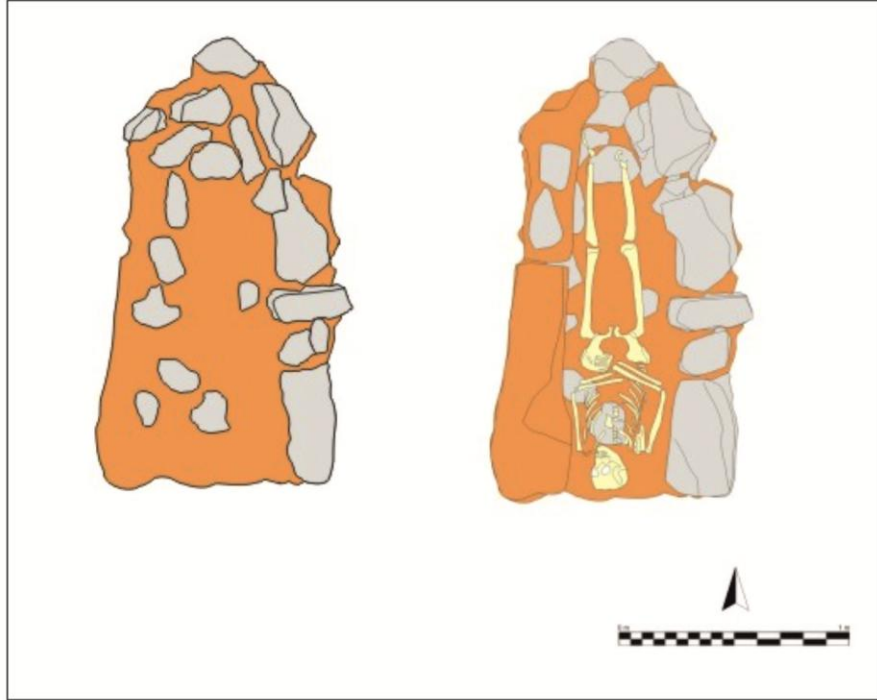
Levha 16b

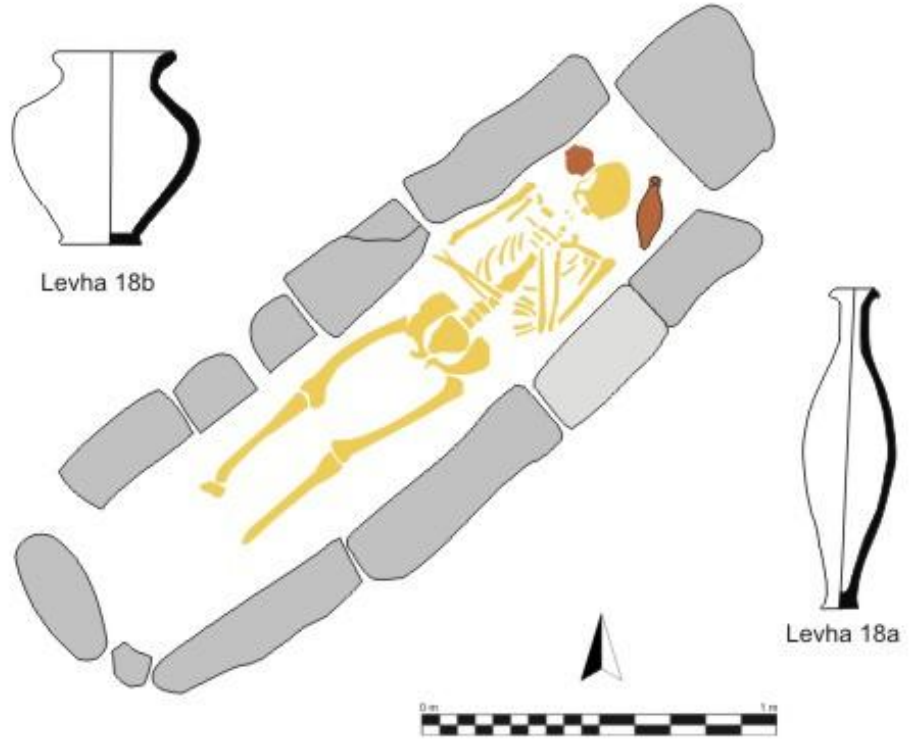
Levha 16a

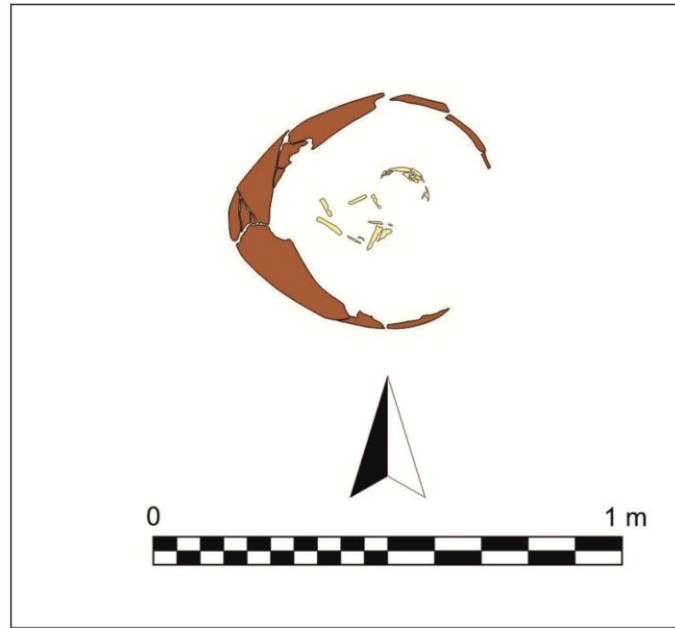
LEVHA 16: M 9 Mezarı

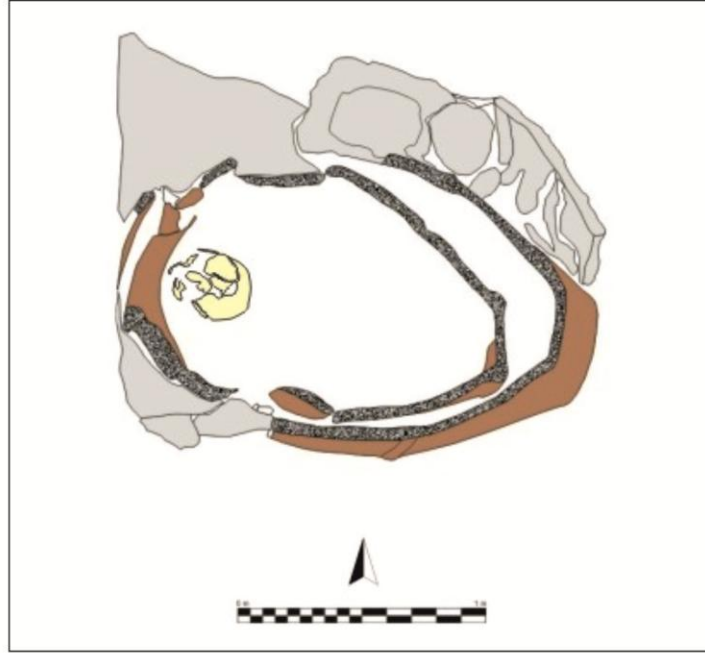
LEVHA 17 : M 24 Mezarı

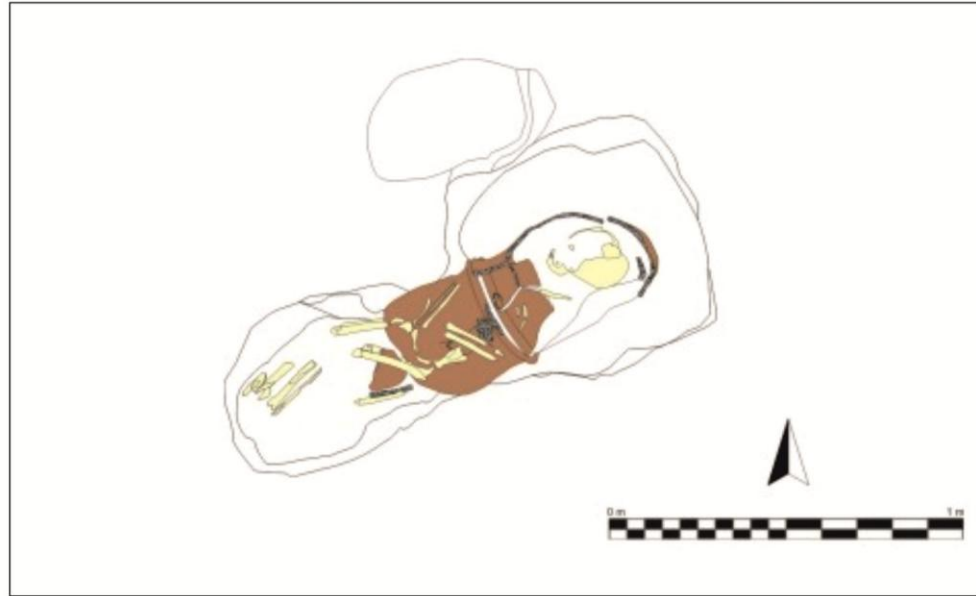
LEVHA 18 : M 34 Mezarı

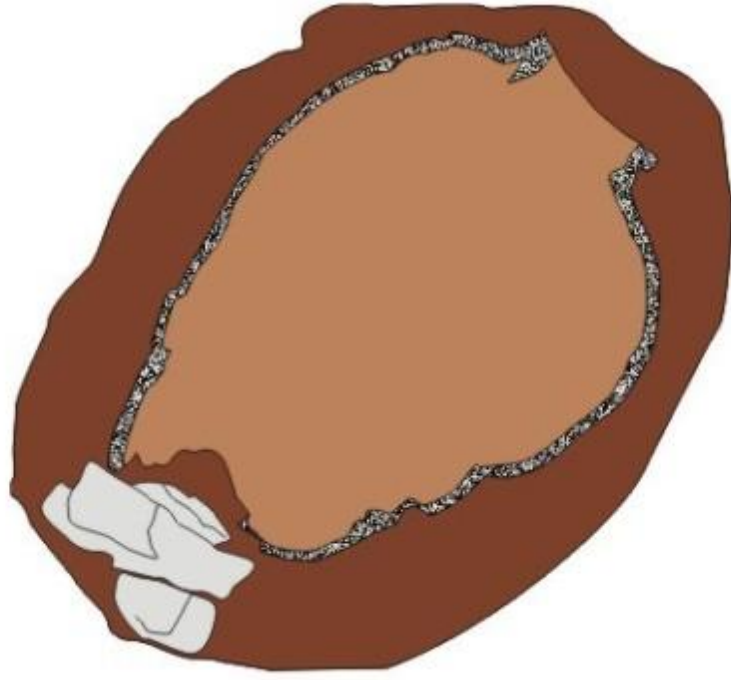
LEVHA 19 : M 16 Mezarı

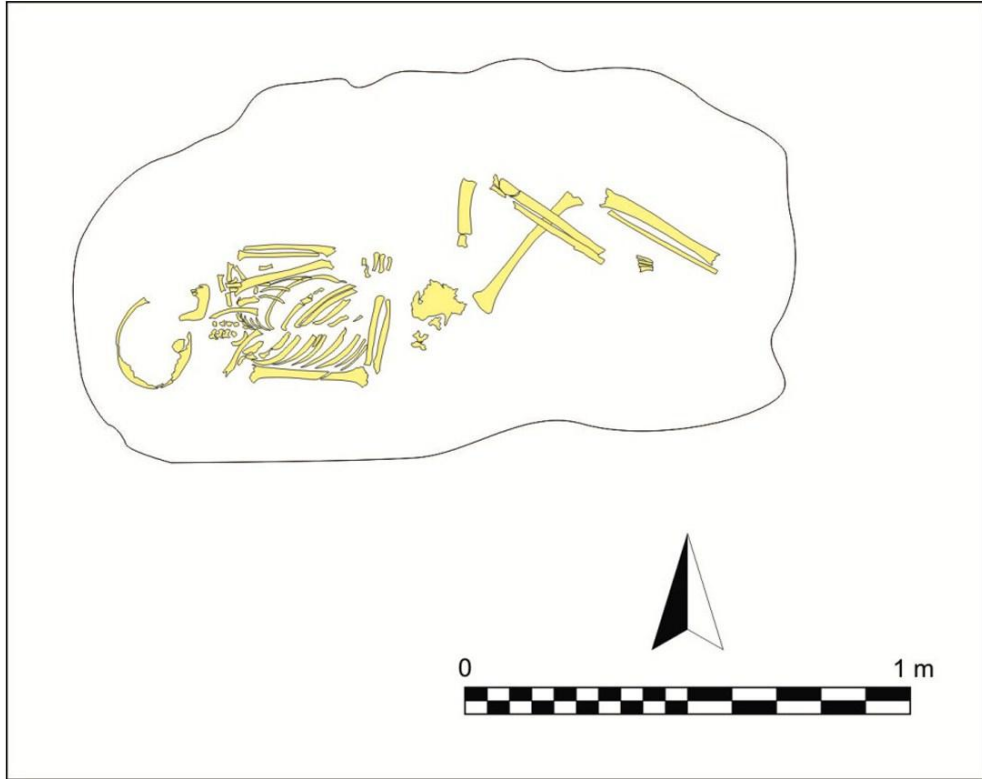
LEVHA 20 : M 25 Mezarı

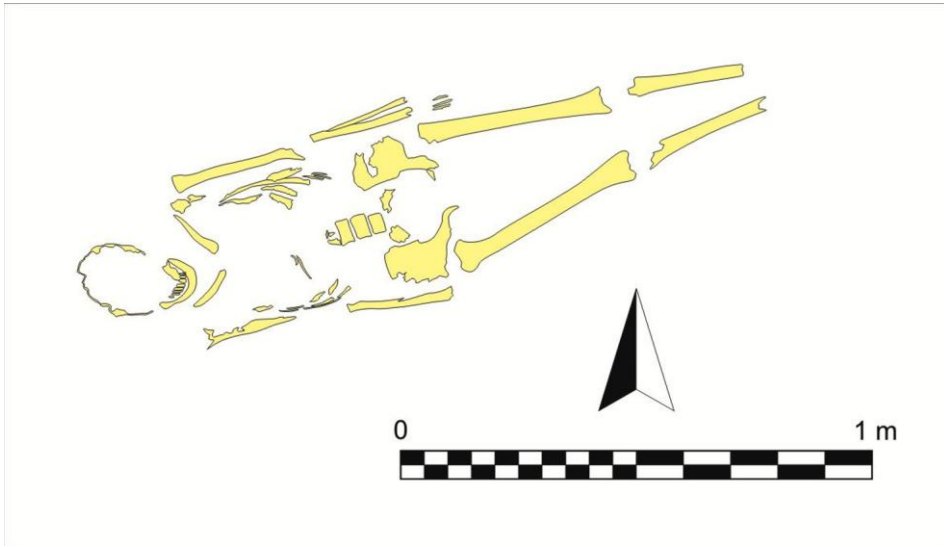
LEVHA 21 : M 30 Mezarı

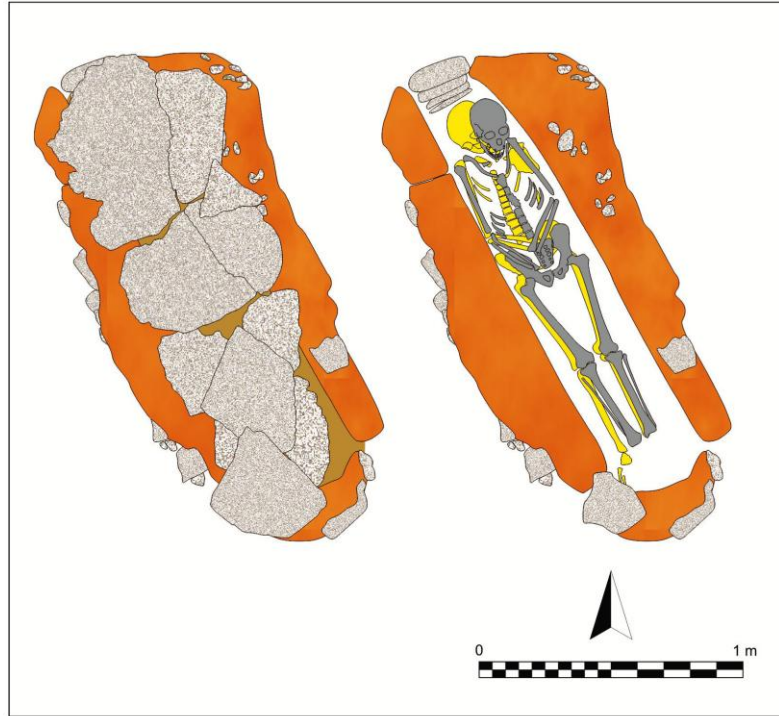
LEVHA 22 : M 31 Mezarı

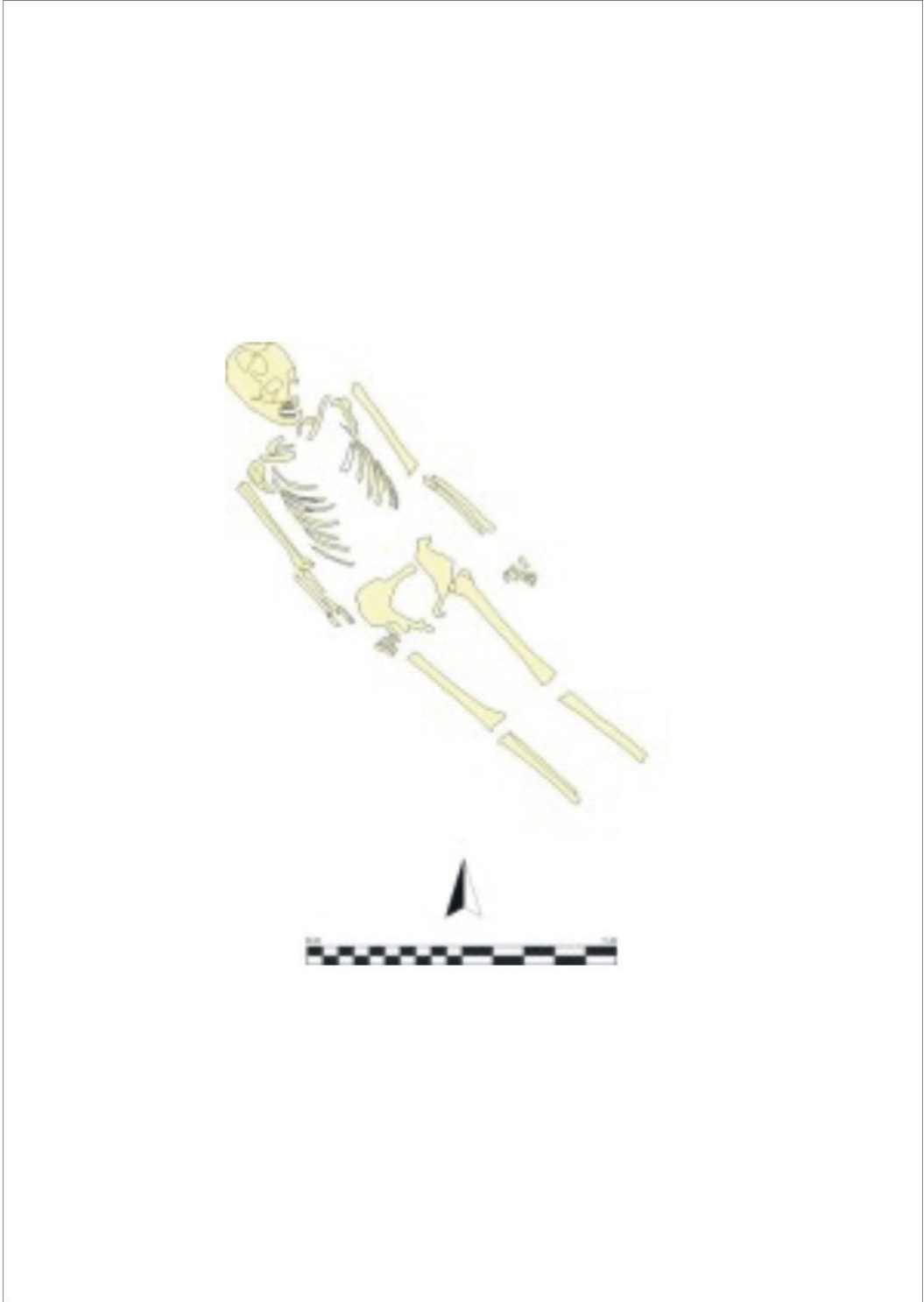
LEVHA 23 : M 5 Mezarı

LEVHA 24 : M 7 Mezarı

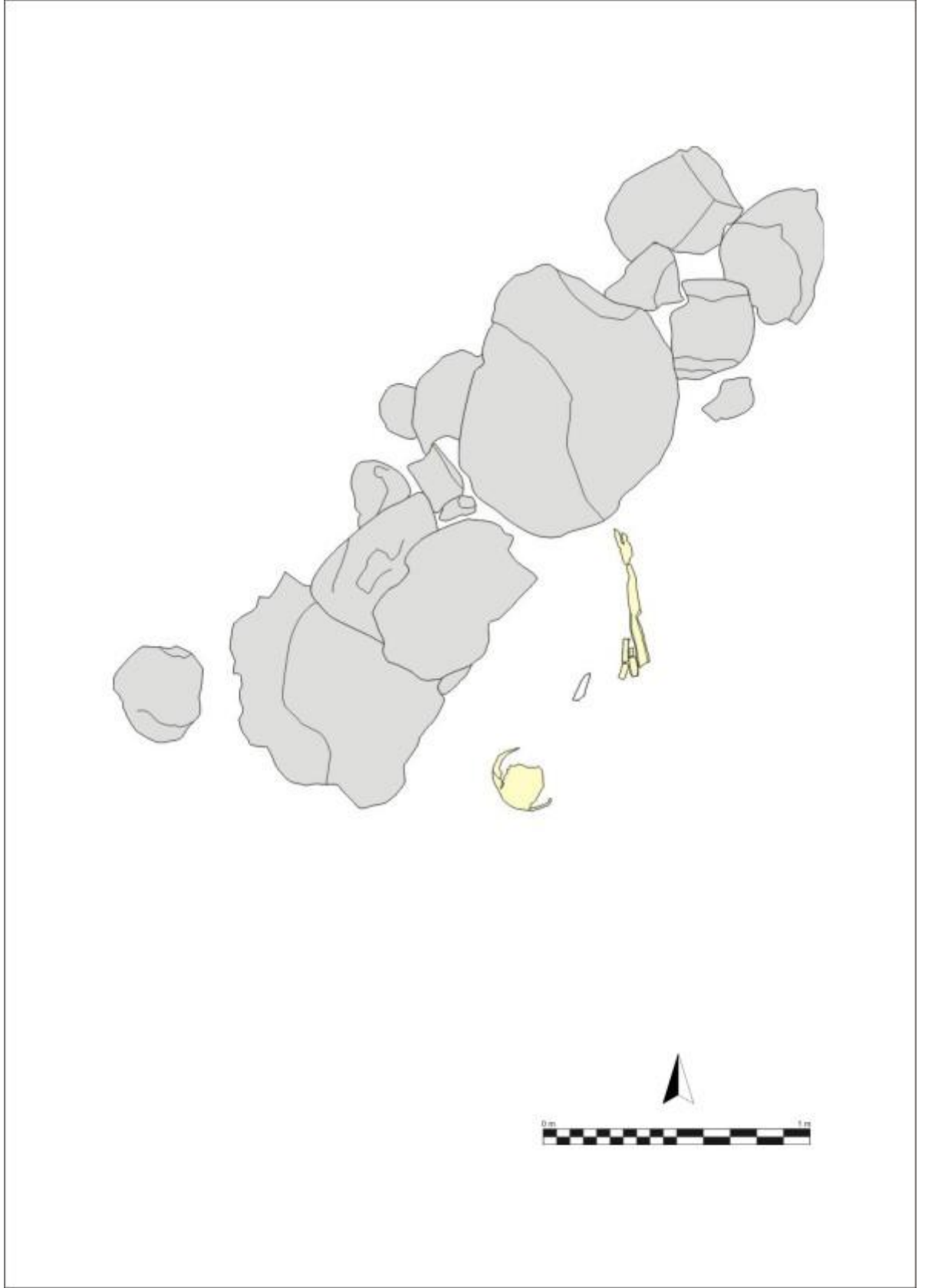
LEVHA 25 : M 15 Mezarı

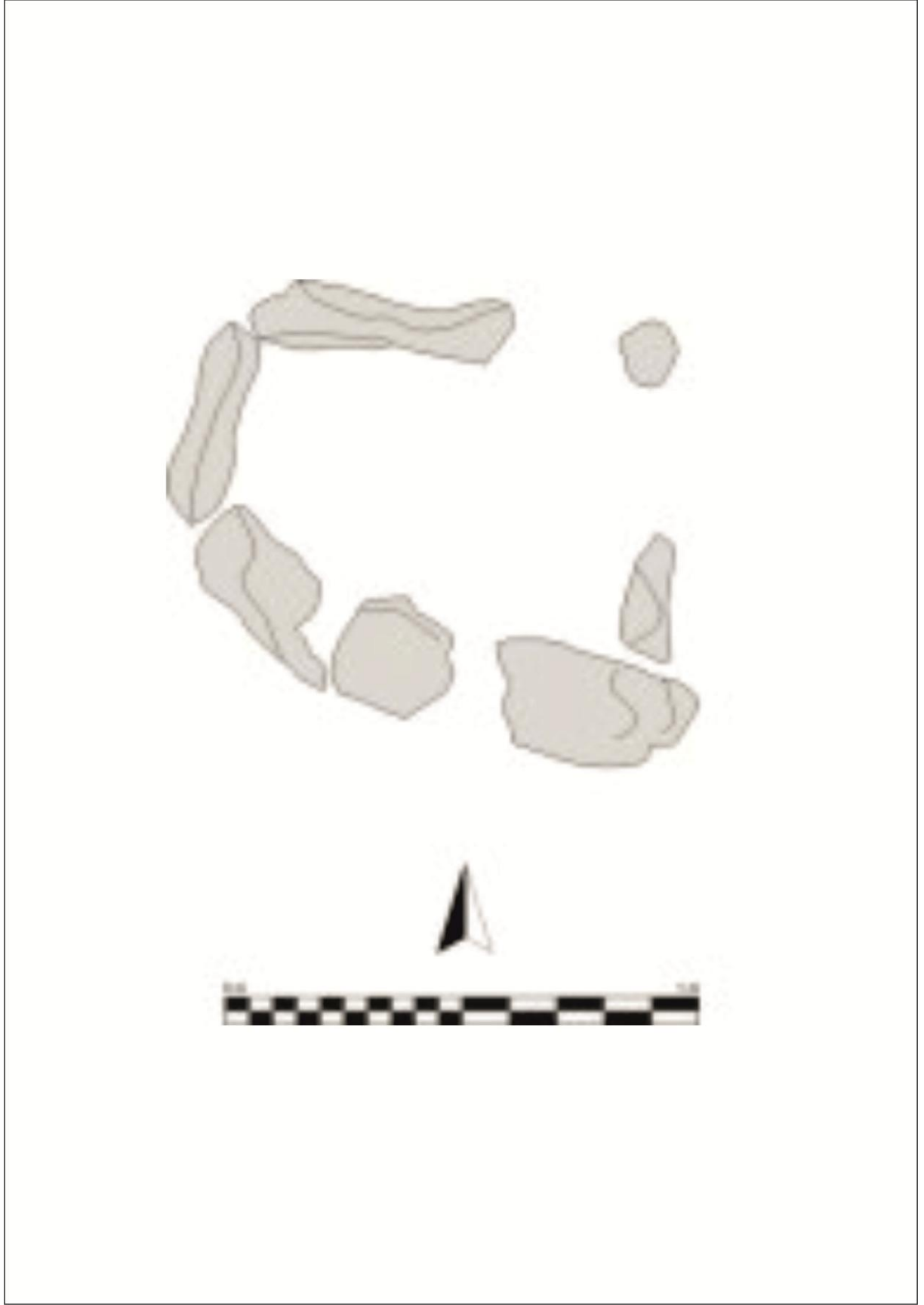
LEVHA 26 : M 20 Mezarı

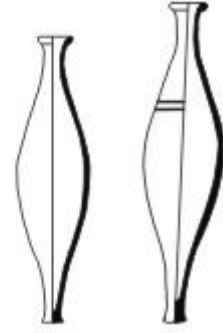
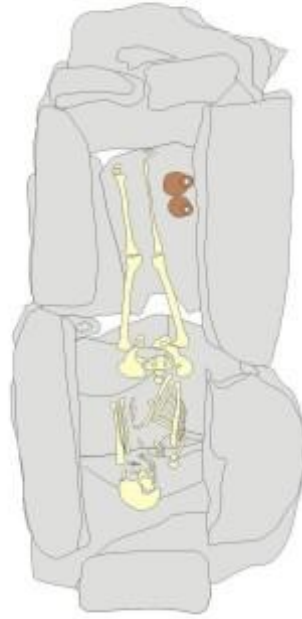
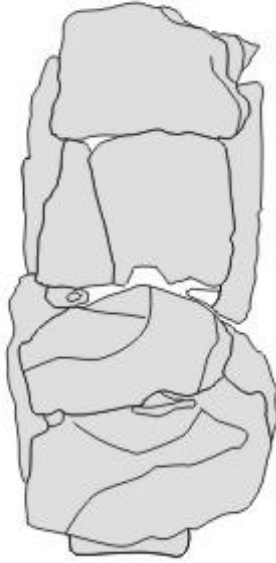
LEVHA 27 : M 23 Mezarı

LEVHA 28 : M 33 Mezarı

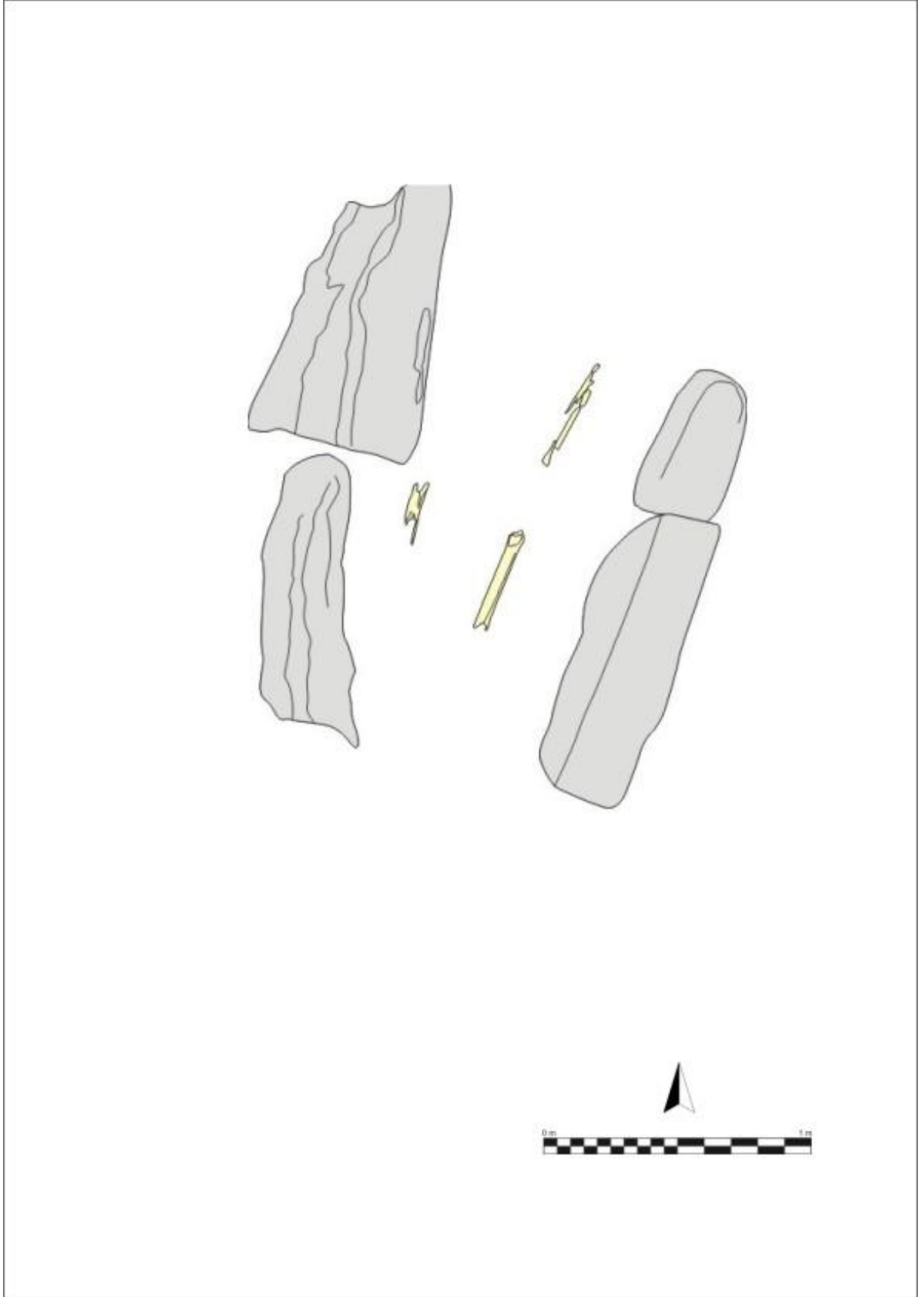
LEVHA 29 : M 19 Mezarı

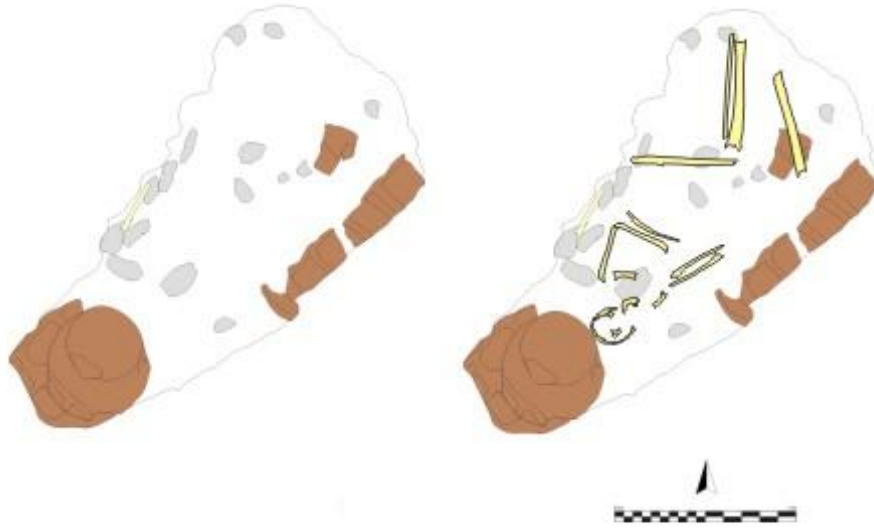
Levha 29a

LEVHA 30 : M 22 Mezarı

LEVHA 31 : M 32 Mezarı

LEVHA 32 : M 18 Mezarı